№ 134 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 24

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 24 № 134

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամս. 10 րուբ., 11 ամս. 10 ր., 10 ամս. 9 ր., 9 ամս. 8 ր., 7 և 6 ամս. 6 ր., 5 ամս. 5 ր., 4 ամս. 4 ր., 3 ամս. 3 ր., 2 ամս. 2 ր., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 րուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նախկին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

«Մշակի» ներկայ տարվայ այն բաժանորդները, որոնք թէ նամակներով և թէ անձամբ դիմել են խմբագրութեանը՝ ուղարկել իրանց թերթի համարները պարապ, խոստանալով կարճ ժամանակի ընթացքում վճարել բաժանորդագինը, թող շտապեն այդպիսիները հանգցնել իրանց վրա ունեցած պարտքը, որպէսզի այդպիսով թեթևացրած լինեն խմբագրութեան գրասենեակի առանձնակի գրագրութիւնները այդօրինակ բաժանորդների հետ պարտիկների մասին:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՎՏԱՆԳԸ

Պարսկաստանը մտնում է մի նոր աղէտալի շրջանի մէջ:

Շահի նոր խոստումները՝ սահմանադրութեան մասին, ռուսական զօրքի մուտքը Թաւրիզ չը կարողացան խաղաղեցնել երկիրը և հաշտեցնել ժողովուրդը իր վեհապետի հետ:

Յեղափոխական տարրերը եթէ Թաւրիզում, առ ահի ռուսական զօրքի, չկարողացան շարունակել իրանց գործունէութիւնը, բայց նրանք լայն ծաւալ ստացան Պարսկաստանի միւս տեղերում, և, եղբայրասպան ներքին կռիւը նորից արծարծվելով, այժմ ուղղակի սպառնում է Պարսկաստանի գոյութեան և քաղաքական անկախութեան:

Ինչպէս երևում է, շահը չունի ոչ մի ույժ դիմադրելու յեղափոխական յարձակումներին. նա չունի և բարոյական հեղինակութիւն ժողովրդի մէջ, և ժողովրդի համակրութիւնը յեղափոխականների կողմն է: Դրութիւնը բարդվում է նրանով, որ պարսիկ յեղափոխականներին ույժ և աջակցութիւն են տալիս օտար տեղերից գնացած յեղափոխականներ և այդ հանգամանքը առիթ է տալիս շահի պալատականներին և ռէակցիօնէր ույժերին գոռալ և կոչել ու հաւատացնել շահին, թէ պարսիկ ժողովուրդն ինքը մասնակից չէ յեղափոխական շարժման, այլ դրսից եկած խռովարարներ, կամ ինչպէս անուանում է շահը իր յայտարարութեան մէջ՝ «կովկասցի հայ և վրացի աւազակներն են» պղտորում մաքերը: Կամ համոզված այդ բանի մէջ, կամ լոկ պատրւակ բռնելով շահը որոշել է յամառ դիմադրութիւն ցոյց տալ:

Եթէ կռիւը, որ ծագել է շահի և յեղափոխականների միջև, ստանար այնպիսի կերպարանք, որ Պարսկաստանի գործերի մէջ շահագրգռված պետութիւնները և մանաւանդ Ռուսաստանն ու Անգլիան,—որոնց, ինչպէս երևում է, միւս պետութիւնները մանդատ են տուել պաշտպանել եւրոպական դեսպանատները, եւրոպացիների կեանքը և գոյքը,—նայէին այդ կռւի վրա իբրև մի խնդրի, որ լուծելի և կարգադրելի է շահի և իր ժողովրդի մէջ, և թողնէին նրա բնական լուծման, այդտեղ դեռ ոչ մի աղէտ չէր կարելի նկատել:

Ռուսները և անգլիացիները կարող են միջամտել, գրաւել իրանց զօրքերով Պարսկաստանի զանազան մասերը և մնալ մինչև երկրի խաղաղացումը:

Դա աղէտ է ոչ թէ այն պատճառով, որ ռուսական և անգլիական մի ջամռութիւնը անօգտակար է համարվում, ոչ, այլ որովհետև այդ միջամտութիւնը աւելի կը գինւորէ պարսիկ ժողովուրդը իր շահի դէմ, և առաջ կը գան եղբայրասպան արիւնահեղ կռիւներ, երկպառակութիւններ, որոնց վախճանը և արդիւնքը գուշակել անգամ անհնարին է:

Պարսկաստանը կանգնած է մի մեծ անդնդի գլխին, որի մէջ կարող է թաւալվել և այլ ևս չը վերականգնել:

Թէ ռէակցիօնէր և թէ յեղափոխական ույժերը սոսկալի մեծ պատասխանատւութիւն են վերցնում իրանց վրա, այդպէս խաղալով այն երկրի բաղդի հետ, որ 5000 տարիներից ի վեր գոյութիւն ունի իբրև անկախ, ինքնուրոյն պետութիւն:

Հ. Առաքելեան

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Աղթալա, 23 յունիսի, 3 ժ. 28 րոպէ.

Վեհափառ Կաթողիկոսին Աչալա Սաբալ կայարանում դիմաւորեց Շուլաւերից և շրջակայ գիւղերից հաւաքված մեծ բազմութիւն՝ դրօշակներով և երգերով:

Վեհափառին դիմաւորեց Բորչալուի գաւառապետ իշխան Էրիստօվը:

Կայարանը կենդանութիւն էր ստացել: Եկել էին շատ ձիաւորներ գիւղերից: Ներկայ էին նաև թուրքեր:

Շուլաւէրի պատգամաւորութիւնը՝ բաղկացած ժողովրդի և հոգևորականութեան ներկայացուցիչներից՝ ընդառաջ եկաւ Վեհափառին և արտասանեց ճառ, որին Վեհափառը պատասխանեց քաջալերական խօսքերով և օրհնութեամբ:

Ժողովուրդը ոգևորված կեցցէներով ճանապարհ դցեց Վեհափառին:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 22 յունիսի

Կայսերական պալատի մինիստրի հեռագիրը. «Յունիսի 22-ին Նորին Կայսերական Մեծութիւնները Օգոստափառ Երեխաների հետ պատարագլսեցին «Շտանդարտ» զբօսանաւի վրա: Ժամասացութեանը ներկայ էին Նորին Մեծութիւններին ուղեկցող շքախմբի անդամները, Նորին Մեծութեան փլագկապիտանը, առաջին և երկրորդ ականային դիվիզիաների հրամանատարները, Սվէաբորգեան նաւահանգստի հրամանատարը, օֆիցերները և էսկադրայի նաւերի կօմանդաները: (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 22 յունիսի

Յունիսի 22-ի առաւօտեան Թագաւոր Կայսրը Նորին Մեծութեան փլագկապիտանի ուղեկցութեամբ այցելեց Շտանդարտ նաւակայանում «Էմիր Բուխարսկի», «Ֆինն», «Դոբրովոլեց» և «Մոսկվիտեանին» ականանաւերը: Նորին Կայսերական Մեծութիւնը անցաւ օֆիցերների կօմանդաների առջևից, շնորհակալութիւն յայտնեց ծառայութեան համար: Իւրաքանչիւր նաւից իջնելու ժամանակ Թագաւորին ուղեկցում էր ոգևորված «ուռա»: Առաւօտեան ժամը 11-ին «Շտանդարտ» զբօսանաւը մտաւ ծովը և շարժվեց Կրօնշտադտի ուղղութեամբ: Կրօնշտադտի նաւակայանը ժամանեցին Նորին Մեծութիւնները Օգոստափառ Երեխաների հետ՝ կէսօրից յետոյ ժամը 4-ին, ուր Նորին Մեծութիւններին դիմաւորեց ծովային մինիստր և Կրօնշտադտի իշխանաւոր պնձեր: Մի քանի ժամանակ մնալով Կրօնշտադտի նաւակայանում, Թագաւորը, հրաժեշտ տալով, անցաւ «Շտանդարտ» զբօսանաւի և կօմանդայի առջևից, շնորհակալութիւն յայտնեց ծառայութեան համար, որից յետոյ Նորին Մեծութիւնները Օգոստափառ Երեխաների հետ փոխադրվեցին «Ալէքսանդրիա» կայսերական զբօսանաւի վրա: «Շտանդարտից» Նորին Մեծութիւնների իջնելու ժամանակ թնդանօթաձգութիւն եղաւ: Վեցերորդ ժամին «Ալէքսանդրիա» զբօսանաւը շարժվեց դէպի Պետերհօֆ, ուր հասաւ 8 ժ. 30 րոպէին կէսօրից յետոյ: Այդտեղ, նաւահանգստում, բացի Պետերհօֆի իշխանաւոր անձերից և Նորին Մեծութիւնների պալատական կօմենդանտից դիմաւորեցին Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայեվիչ իր ամուսին Մեծ Իշխանուհի Անաստասիա Նիկոլայեվնայի հետ, Մեծ Իշխանուհի Միլիցա Նիկոլայեվնա և պրինցուհի Եւգենիա Մաքսիմիլիանովնա Օլդենբուրգսկայա: Նաւահանգստից Նորին Մեծութիւնները Օգոստափառ Երեխաների հետ գնացին Նորին Մեծութեան «Ալէքսանդրիա» ամարանոցը: (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 22 յունիսի

Ժամանեց Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովը:

Հրատարակված է պօլտաւեան ճակատամարտի երկհարիւրամեակը Պետերբուրգում հանդիսաւոր տօնելու Բարձրագոյն հաստատված կարգը:

(Հ. Գ.)

Լօնդօն, 22 յունիսի

«Թայմս» լրագրի գլխաւոր սեփականատէրը և «Դէյլի-Մէյլի» հրատարակիչ լորդ Նորսկլիֆ Դումայի անդամների պատւին նախաճաշ և գարդէնպարտի սարքեց քաղաքից դուրս գտնվող իր ամրոցում, ուր հաւաքվեցին անգլիական մեծ մամուլի ներկայացուցիչները, պարլամենտի անդամներից շատերը և քաղաքական աչքի ընկնող գործիչներ: (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 22 յունիսի

Ժամանեց Պետերբուրգի ֆրանսիական նոր դեսպան Ժորժ Լուի:

Օր ու գիշերվայ ընթացքում մայրաքաղաքում խօլերայով հիւանդացան 68, մեռան 27, հիւանդներ կան 277 հոգի:

Հրատարակված է, որ վերացված է արտակարգ պահպանութիւնը Բաթումում, Բաթումի շրջանի Կինտրիշեան մասում, և զինւորական դրութիւնը Կովկասեան երկրի բոլոր տեղերում, բացի Թիֆլիսից և նրա գաւառից, նոյնպէս և անդրկովկասեան երկաթուղիների երկարութեան վրա գտնվող տեղերից: (Հ. Գ.)

«Ռուսաստանը պէտք է դաշինք կապէ Անգլիայի հետ թէ ոչ»—ահա այն հերթական հարցը, որ այսօր կանգնած է ռուսաց դիպլօմատների առաջ:

Աջակողմեան տարրերը վճռականապէս հակառակ են այդ դաշնակցութեան, իսկ անվախ բիւրօկրատները, ընդհակառակը, համարում են Անգլիայի հետ դաշինք կայացնելը ոչ միայն շահաւէտ, այլ և անհրաժեշտ:

Այդ երկու հոսանքները արձագանք են գտնում նաև արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ: Իզվօլսկին լաւ է ըմբռնում այդ դաշինքի ցանկալիութիւնն ու շահաւէտութիւնը, սակայն աջակցութիւն չէ գտնում մինիստրութեան գլխաւոր անդամների կողմից:

Լուրերին նայելով՝ Լօնդօնում գտնվող պատգամաւորները ոչ պաշտօնապէս աշխատում են յօգուտ Անգլիայի հետ մերձեցման ոչ միայն տնտեսական, այլ և քաղաքական հողի վրա:

Այդպիսով Անգլիայի հետ սերտ դաշնակցութիւն կապելու հարցը այժմ կախված է նրանից, թէ այդ երկու իրար հետ մրցող հոսանքներից ո՞րը կը գերակշռէ—կողմնակիցներին՞ը թէ՞ հակառակորդներինը: (Р.У.)

Վ ի է ն ն ա.—Վիէննայի լրագիրները նորից են սկսել սենսացիօն տեղեկութիւններ հաղորդել Սերբիայի մասին: «Ցայտունգ» լրագիրն հեռագրում են Բէլգրադից, որ իբրև Պետր Թագաւորի և դաւադիրների կուսակցութեան մէջև սաստիկ սառնութիւն է տիրում:

Գէօրգի արքայորդու պահանջով Բէլգրադից Պօժէգա է փոխադրված կապիտան Ժիվկովիչ, որը մօտ օրերս միայն նշանակվել էր արքայական գվարդիայի հրամանատար: Իսկ Ժիվկովիչը մայիսեան յեղափոխութեան ժամանակ, երբ սպանվեցին Ալէքսանդր Թագաւորը և Դրագա Թագուհին, պալատական դարպասները դաւադիրների առաջ բաց անողը և նրանց ներս ընդունողն է եղել:

Դաւադիրների ներկայացուցիչը ներկայանալով Պետր Թագաւորին՝ ներկայացրել է իր ընկերների ժողովում ընդունված բանաձևը, որով պահանջվում է վերադարձնել Ժիվկովիչին գվարդիայի հրամանատարութիւնը:

Վերոյիշեալ լրագրի ասելով, դաւադիրների ներկայացուցիչը դիմել է Թագաւորին հետևեալ խօսքերով.

— Եթէ ձերդ մեծութիւնը թոյլ կը տայ Ժիվկովիչին փոխադրել Պօժէգա, դուք դրանով ապերախտութեան նոր ապացոյց տուած կը լինէք:

Ապա նա մատնանշել է Աբդիւլ-Համիդի գահընկէցութիւնը և Էնվէր-բէյի ու Նիազի-բէյի մասնակցութիւնը յեղաշրջմանը:

— Մի մոռանաք,—վերջացրել է իր խօսքերը դաւադիրների ներկայացուցիչը,—որ Պօժէգայից մինչև Բէլգրադ աւելի մօտիկ է՝ քան Բերլինից մինչև Սալոնիկ:

«Ցայտունգ» լրագրի թղթակցի ասելով, Պետր Թագաւորը շատ յուզված է այդ սպառնալիքի պատճառով, բայց և այնպէս իր որոշումը յետ չէ վերցրել: Դաւադիրները վճռել են թոյլ չը տալ Ժիվկովիչին փոխադրելու և կանգ չեն առնի ամենածայրայեղ միջոցների առաջ անգամ: («Р. С.»)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թէհրան, 22 յունիսի

Բարանովսկին և մայոր Ստօկս հաղորդում են Շահաբադից, որ ֆէդայիները Չարդ կրեցին և ի փախուստ դարձան: Կօզակները կորցրին մի օֆիցէր և երեք զինւոր սպանված, երկու զինւոր վիրաւորված են: Ֆէդայիները կորցրին տասներկու հոգի սպանված:

Բէյտէլին հաղորդում են Թէհրանից, որ սարդար Ասադը 1000 մարդկանցով գտնվում է 12 մղոն հեռաւորութեան վրա Շահաբադից, ուր նա դիտաւորութիւն ունի միանալ Սիփէհդարի զօրաբաժինների հետ: Լուրերի համեմատ, նա պատասխանեց անգլիական դեսպանի ուղարկած անձին, որ դիտաւորութիւն չունի որևէ քայլեր անել շահի դէմ և որ նրա դիտաւորութիւնները խաղաղասէր են: (Հ. Գ.)

Պարիզ, 22 յունիսի

Ռուսական յայտագրի առիթով, «Տան» անհրաժեշտ է համարում, որ Ռուսաստանը միջոցներ ձեռք առնէ միսիաները և եւրոպացիների կեանքն ու գոյքը պաշտպանելու համար և որ այդ գործողութիւնները կատարելապէս կօրրէկտ լինեն միջազգային տեսակէտով: (Հ. Գ.)

Լօնդօն, 22 յունիսի

«Թայմս» լրագիրն ասում է, որ Ռուսաստանի ուղարկած շրջաբերական յայտագիրը պետութիւններին նրա գործողութիւնների մասին Պարսկաստանում աչքի է ընկնում իր զօրեղ պատճառաբանութեամբ: «Մենք մեր կողմից պատճառներ չենք գտնում դժգոհ լինելու այն քայլից, որ ռուսներն իրանց պարտականութիւնն էին համարում անել և որը մեր կարծիքով կատարելապէս արդարացնում են հանգամանքները: Միևնոյն ժամանակ մենք ցաւում ենք, որ պարսիկ նացիօնալիստների անմտութիւնը պատճառ եղաւ ձեռք առնելու այն միջոցները, որոնց անյարմարութիւնը, չենք կասկածում, կատարելապէս ըմբռնում ենք թէ մենք և թէ ռուս կառավարութիւնը»: (Հ. Գ.)

Ղազվինը վերցնող յեղափոխականների պարագլուխ Եփրեմը ղարաբաղցի է, մօտ 40 տարեկան, միջնակարգ դպրոցի կիսաւարտ: Երկաթասարդական տարիները նա անց է կացրել պարսկական սահմանի մօտ մի կեանքով, որ լի էր արկածներով, ձիու վրա և հրացանը ուսին:

Խօսելով Թէհրանի վրա գնացող 2000 բախտիարների ու 1000 ֆէդայիների մասին մի կողմից, իսկ միւս կողմից կառավարութեան դիմադրական ույժերի մասին, «Р. С.» լրագիրը ասում է. «Ի՞նչ ույժ կարող է հակադրել այդ 3000 քաջերին, որոնք ամեն բան արդէն վտանգել են և ոչինչ էլ չեն կորցնում»:

Պարզ է, որ հաշւի առնել չէ կարելի պարսկական հետևակ զօրքը, որը բաղկացած է մերկ ու քաղցած խառնիճաղանճ ամբոխից, որոնք իրանց երեսը պատրաստ են դարձնել կառավարութիւնից թէկուզ հէնց նրա համար, որ վաղուց է չեն ստանում իրանց ռոճիկները:

Մնում է միայն Լեախօվի կօզակների բրիգադան: Իր կազմով նա հասնում է 1 և կէս հազար հոգու, բայց 500-ը նրանցից պէտք է զէն ձգել, որովհետև նրանք զբաղված են նահանգապետների տները, բանկերը, դեսպանութիւնները և այլ հաստատութիւնները պահպանելով: Մնացեալ 1000 հոգուց 400-ը շահի անձնական պահակախումբն է: Այդպիսով Լեախօվի ձեռքի տակ մնում են միայն 600 կօզակներ, որոնցով նա պէտք է պաշտպանվի 3000 հոգու դէմ, այն էլ երկու թիկունքի վրա:

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Ղօչան, 13 յունիսի

Մէշէդից ստացված վերջին հեռագիրների համաձայն, ամսիս 11-ին ահագին բազմութեամբ կազմված ամբոխը, տեղական անջումանի ցուցմունքների համաձայն, յարձակվել է Արք կոչված թաղամասի վրա, և տեղի է ունեցել արիւնահեղ կռիւ: Այդտեղ են գտնվում նահանգապետը, կառավարչական զօրքը, զինանոցները և ռուսաց ու անգլիական հիւպատոսարաններն իրանց պահակախմբերով:

Միաժամանակ յայտնում են, որ նահանգապետը, ի նկատի ունենալով ամբոխի առաջխաղացութիւնը այդ կողմի վրա, հրամայել է անխնայ կերպով կոտորել ժողովրդին և ռմբակոծման ենթարկել քաղաքը:

Ռմբակոծութիւնը և երկու կողմերի փոխադարձ հրացանաձգութիւնը շարունակվել է 3 օր: Առ այժմ յայտնի չէ, թէ կռւող կողմերից ո՞րն է յաղթող հանդիսացել:

14 յունիսի

Մէշէդից ստացված այսօրվայ լուրերը ընդհանրապէս գոհացուցիչ տպաւորութիւն չեն թողնում տեղիս անջումանի և ժողովրդի վրա: Ընդհարումներն այնտեղ դեռ ևս շարունակվում են: Լուրեր են պտտում, թէ կռւող կողմերի մարդկային զոհերի թիւը չափազանց մեծ է, և քաղաքը այժմ կառավարական զինւորների կողմից թալանի է մատնված: Ասում են, թէ կռւի ընթացքում սպանված է նաև ռուսական երկու կօզակ:

Իքս

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԸ

Այս օրերս Եւրոպայից Կովկասի վրայով Թէհրան անցաւ Միրզա Ահմէդ խան Ալա-էդ-Դովլէն, որը շահի կողմից նշանակված է Ատրպատականի ընդհանուր նահանգապետ:

Պրինց Ալա-էդ-Դովլէն, որ ղաջարեան ծագումն ունի, 54 տարեկան է, բայց դեռևս շատ արի, եռանդուն և հաստատուն կամքի տէր անձնաւորութիւն է: Նա մի քանի անգամ Պարսկաստանում վարել է նահանգապետութեան պաշտօն և ներքին ապստամբութիւնների ժամանակ, որպէս զօրավար, անուն է վաստակել: Միաժամանակ նա յայտնի է եղել նաև որպէս պահպանողական հայեացքներ ունեցող մի բռնակալ: Սակայն Իրանի յեղափոխական շարժումները և Եւրոպայում մի տարի ապրելը՝ նրա հայեացքների մէջ բաւականին յեղաշրջումն են առաջ բերել: Ալա-էդ-Դովլէն ներկայումս, կարելի է ասել, լիբերալ է:

—Ո՛չ մի ազգ առանց ժողովրդական ներկայացուցչութեան չէ կարող ներկայ ժամանակում գոյութիւն ունենալ,—ասում էր պրինցը ինձ հետ ունեցած խօսակցութեան ժամանակ:—Ես Մահմէդ-Ալի շահին շատ խրատեցի, սակայն նա ինձ լսել չուզեց և, իրան շրջապատելով ապիկար անձնաւորու-

թիւններով, մեր հայրենիքը այս օրին հասցրեց։ Ես, զիջելով շահի կրկնակի առաջարկներին, այժմ գնում եմ իմ պաշտօնատեղին. խոստովանում եմ սակայն, որ լաւատես չեմ Պարսկաստանի վերաբերմամբ։ Ամենամեծ դժբաղդութիւնը նրանումն է, որ ժողովրդի և միապետի միջև եղած փոխադարձ վստահութիւնը անդառնալի կերպով խախտուած է և ոչ մի միջոց չը կայ վերականգնելու։ Մահմէդ Ալի շահը այլ ևս իր ժողովրդից սիրուել չէ կարող, ինչ էլ որ լինի. և նա դատապարտուած է Վարշաւայի գեներալ նահանգապետի պէս կրկնակի պարիսպների մէջ ապրելու։

Պրինցը, ի միջի այլոց, աւելացրեց և այն, որ ինքը, նահանգապետութեան պաշտօնը խոստացել է յանձն առնել այն պայմանով միայն, երբ ռուսները Ատրպատականից կը հեռանան, որը որպէս թէ խոստացել է արդէն ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրութիւնը։

Ուղեկից

ՊՈԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

—

Կ. Պոլիս, 13 յունիս

Ազգ. երեսփոխանութիւնը, իր օրակարգի մէջ ունենալով կարեւոր հարցեր, ամլութեան դատապարտուած է, չկրնալով մեծամասնութիւն ունենալ։

Հարցերու մէջ ամենէն կարեւորն է Երուսաղէմի պատրիարքի անունով վանքի մէջ գործող միաբանութեան քանդումը։ Պատրիարքը, ծեր ու ցնդած, այժմ բոլորովին անկամք, մնացած կուսայոյզ, մարդասպան կուսակցութեան մը ձեռքը, բնաբար կը ստորագրէ ամեն որոշում, որ կուսակցութիւնը կը քուէարկէ՝ թիկունքը տուած տեղական կառավարութեան, որ շահակից է վանքին մէջ գործ դրուած գեղծումներուն, ծախսուած գումարներուն։

Ստացուած պաշտօնական հրաւէրներուն մէջ, օրակարգի առաջին հարց նշանակուած է Երուսաղէմի հարց. պատրիարքը կը յիշեցնէ մեծամասնութեանը հարցի կարեւորութիւնը, ուղէնալի լուծէ մը առաջ որոշում տրուի այդ հարցի մասին, և սակայն երեսփոխանութեան մէջ օրինական թիւը կը պակսի։

Ժողովը իր դիւանին պարտականութիւն դրաւ՝ հրատարակութեան տալ բացակայ երեսփոխաններուն անունները, ու այդ կերպով կամ ստիպել, որ բացակաները փութան իրենց յանձն առած երեսփոխանի պարտականութիւնը կատարել և կամ ցոյց տալ իրենց ընտրող ժողովուրդին՝ ընել իր երեսփոխանի մասին ինչ որ պէտք է։

Կըսուի թէ այդ բացակայութիւնները տեղի կունենան սա հիմքին վրայ, թէ երեսփոխանութիւնը կարող չըլլայ իր որոշումը տալու Երուսաղէմի հարցի մասին, ու այդպէս ձգձգումներով միջոց տալ, որ գործի վրայ եղած միաբանութիւնը դիւրութիւն ունենայ, ուզածին պէս, ծախել, քանդել։

Անշուշտ զարմանալի պիտի թուի ատ «Մշակի» ընթերցողներուն, ինչպէս որ նոյնքան զարմանալի է մեզի ալ։ Բայց կըսուի թէ միաբանութեան այդ մասը, տարիներէ ի վեր, դրամով հայթայթած է իրեն պաշտպան կուսակցութիւն մը, և այսօր ունինք թերթեր, առեւտրական մարդիկ, փաստաբաններ, եպիսկոպոսներ, որոնք ջերմապէս կապուած են ամբաստանուած կուսակցութեան։ Եւ որովհետև ազգային ժողովներու մէջ մեծամասնութիւնը բոլորովին հակառակ է այդ քանդող, աւազակող կուսակցութեանը, այդ պաշտպաններուն ուրիշ ոչինչ կը մնայ ընել, եթէ ոչ յուսահատ միջոցներ բանեցնել, ինչպէս՝ բացակայ գտնուիլ և ձգձգել տալ վճռական որոշումներ։ Աս է տիրող կարծիքը թէ հանուրքի և թէ երեսփոխանութեան այն մասին մէջ, որ շարունակելով ներկայ գտնուիլ նիստերուն՝ դուրս կելլէ ժողովասրահէն՝ առանց կարենալ բան մը ընելու՝ օրինական, վճռատու ներկայութեան չգոյութենէն։

Նորընտիր պատրիարքը, ամսուս 13-ին տուած պաշտօնական առաջին այցելութեանց համարատուութեանը մէջ, յայտնեց թէ համակրանքով ընդունուած էր սուլթանէն, ընտանեբար տեսակցած էր ու լսած, որ բաղձացող է կայսրը երկրին ընդհանուր բարգաւաճութեանը, առանց ցեղի և կրօնի խտրութեան։ Միևնոյն օրը այցելած էր վարչապետին, ներքին գործերու, պատերազմական մինիստրներուն։ Վարչապետը, մեր հին աղուէսը, ուզելով մոխիր սփռել եղած, կատարուած ամեն անցքերու վրայ, յուսալից է, որ հայերը, իր բառերով, երկրին զարգացումին ամենէն աւելի օժանդակող տարրեր, կառավարութեան թև ու թիկունք պիտի ըլլան դարձեալ։ Ներքին գործերու մինիստրը, Ֆերիդ փաշա, ցաւելով կիլիկեան դէպքերու վրայ, ըսած է, թէ, ինշալլահ, հազիւ երկու ամիս անցած, նոր կեանքի սկիզբ մը պիտի դրուի Ադանայի մէջ, կառավարութիւնը 30,000 ոսկի պիտի տրամադրէ հայոց տուները, խանութները շինել տալու։ Պատերազմական մինիստրին քով գտած է պատրիարքը Շէվքէթ փաշա, ու համբուրած զանի։ «Ես անձնական փափագ մը ունէի,—կըսէ,—սրտի պարտք մը կատարել դէպի այդ կրակի անձնաւորութիւնը, որ երկիրը ազատեց յետադիմական տարրերու շարժումէն և փրկեց սահմանադրութիւնը»։ Իր համարատուութիւնը եզրակացուց սա խօսքերով, թէ լաւ տպաւորութիւններու տակ գտնուած էր ինքը եղած շարժումներէն, լսած խօսքերէն։

Փափագելով, որ մեր նորընտիր պատրիարքը միշտ լաւ տպաւորութեան ներքև գտնուի, մանաւանդ այսուհետև, որ կը սկսի բուն գործի շրջանը ունենալ, կը փութամ ըսելու, թէ պաշտօնական այն ամեն այցելութիւնները, որ կրնայ ունենալ ժամէ մէկը մեր դիւանագիտական անձնաւորութեանց մօտ, յուսադրական կըլլայ, և շատ աւելի համակրական։ Կեղծիքը ոչ մէկ տեղ այնքան յաջող է, որքան Թիւրք դիւանագէտներու քով, իսկ երբ կարգը եկած է խօսքերը, տրուած խոստումները գործքի փոխելու, այն ատեն կը ցնդին, կը չոգիանան բոլոր անուշ խօսքերը, ու մէջտեղը կերեւայ միմիայն աղուէսի պոչ մը։

Որբերու հարցը ջախջախիչ հանգամանք մը կառնէ օրէ օր. թիւերը կը բարձրանան հետզհետէ։ Ի՞նչպէս հնարաւորութիւն պիտի ըլլայ հասնիլ ատոնց։ Հեռաւոր տեսակէտով մը աւելի լաւ է մեծցնել որբերը իրենց տեղին վրայ, բայց, այդ ատեն, հարկ է տեւականօրէն ունենալ նիւթական անսպառելի միջոցներ։ Ներկայի տեսակէտով, աւելի դիւրին կըլլար փոխադրել Պոլիս ու բաժնել հայ տուներու մէջ։ Այս վերջին տեսակէտով, անշուշտ, պէտք չէ յուսալ, թէ ատոնք, մեծցած պոլսական հողի վրայ, բոլորովին տարբեր հանգամանքներու մէջ, Կիլիկիոյ համար կորսուած տարր մը պիտի ըլլան։

Պատերազմական ատեանները գործունէութեան մէջ են. դատապարտութիւնները կը շարունակուին. պատիժներու ծանրագոյնը, տարիներու շատութիւնը անշուշտ հայերու բաժինը պիտի ըլլայ միշտ, միշտ ու յաւիտեան. Թիւրքի արդարադատութիւնը միևնոյն ձևով է միշտ ու ամեն տեղ։ Երկու սաղդ պատմութիւն պիտի ընեմ, ընթերցողներու թողլով որակել արդարադատութեան տեսակը։ Ադանայի մէջ առաջին ատեանը կազմուած թէ ոչ, հայ կին մը կը ներկայանայ և կը խնդրէ բերել տալ այն-ինչ Թիւրքը, որ սպանած է իր ամուսինը։ Թիւրքը կը կոչուի։ Կինը կը հաստատէ այդ մարդասպանին նոյնութիւնը (identité)։ Եւ որովհետև վկայութիւններ պէտք էին.

— Վկաներ ունիս,—կը հարցնեն։

— Ֆոյլս,—կը պատասխանէ։

— Ան չըլլար, ուրիշներ պէտք են, մանաւանդ թէ այր մարդիկ, գոնէ երեք հոգի, հասկցա՞ր։

— Եթէ երեք հոգի գտնուէին նոյն օրը ամուսնիս հետ, տարակոյս մի ունենաք թէ փոխանակ ամուսնիս սպանուած ըլլալու՝ այդ մարդասպանը կերթար սուրին բերանը։

Մէկ խօսքով, սպանիչը ազատ կը թողուի ու այսօր անմեղ մըն է ան։

Երկրորդ պատմութիւնը։ Մերսինի շրջականներէն հայ կօշկակար մը, Ջաւակի օրերուն, եկեղեցական ժամերգութեանց ներկայ գտնուելու համար, Մերսին կերթայ։ Դեռ գիւղ չհարձած, ամեն բան կատարուած էր արդէն,—ջարդ, կրակ։ Թայան։ Կօշկակարը, դիպուածով, օրին մէկը կը պատահի թիւրքի մը, որ նոր կօշիկներ հագած ման կուգայ Մերսինի շուկան։ Իր շինած կօշիկը ըլլալ կը գիտէ և ձերբակալել կուտայ։ Հարցաքննութեան մէջ։

— Այդ կօշիկը իմ ապրանքս է, կամ ինքն է որ Թալանի տուած է խանութս և կամ գիտէ թէ որո՞նք են կողոպտիչները։

— Վկայ ունի՞ս։

— Լաւագոյն վկան իր հագած կօշիկներն են։

— Ոչ,—կըսէ Թուրքը.—ես 40 դահեկանի գնած եմ իրմէն։

Կարծակուին, ու հետեւեալ օր նորէն կոչուելով, Թուրքը իրեն հետ կը բերէ երեք կրօնակից վկաներ, որոնք միաբերան վկայութիւն կուտան, թէ ամբաստանեալը 40 դահեկանի գնած էր այդ կօշիկները նոյն իսկ կօշկակարէն։

— Այդ կօշիկները 20 դահեկանէն աւելի չեն արժեր, ու այդ գնով կը ծախուէին, ինչպէս կըլլայ, որ 40 դահեկանի գնած է։ Ատկէ զատ, երբ այդ մարդը կըցած է, կեանքին մէջ, 40 դահեկան տալ կօշիկի։ Իմ ապրանքս է, կողոպտիչը կամ ինքն է և կամ ուրիշ մը, որ կը ճանչէ այդ մարդը։

Թիւրք արդարադատութիւնը, չէրիի վրայ, բաւականացած է երեք վկաներովը, ըլլան սուտ, ըլլան ճշմարիտ։ Ու դատաւորները, ատով չբաւականացած, երբ կը տեղեկանան, թէ կօշկակարը Մերսին գացած էր, իրենց հաճելի եղանակով կեզրակացնեն, թէ իր դիտաւորութիւնն եղած էր զէնքեր գնել՝ անշուշտ այն դիտաւորութիւնով, որ ունեցած էին հայերը։ Ու խեղճ կօշկակարը, շղթայելով, կը ղրկեն Ադանայի զինուորական ատեանը։ Կը կարծուի թէ 15 տարուան դատապարտեալներէն մէկը եղած ըլլայ այդ կօշկակարը։

Այդ հանգամանքներու մէջ, ալ ի՞նչ հայն է, որ կը համարձակի ժամանիչ ընել Թալանի տուող Թուրքը կամ Թիւրքը, մարդասպանը։ Երեք Թիւրք վկայ, կանխաւ պատրաստուած, կը բաւեն յայտնի, արիւնը վըռան, Թալանը ձեռքը ամբաստանեալը արդարացնել, ու միևնոյն ատեն՝ դատապարտել ամբաստանող կողմը։

Շահէն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ԹԻՖԼԻՍԻՑ

—

Երէկ, յունիսի 23-ին, առաւօտեան ժամը 9 և կէսից սկսեցին առաջնորդարան հաւաքուել Թիֆլիսի հայ հասարակութեան, մամուլի ու զանազան կրթական-կուլտուրական հաստատութիւնների ներկայացուցիչները, ընտրուած կարգադրիչ յանձնաժողովի անդամները և հոգևորական դասը՝ Նորին Վեհափառութեանը երկաթուղու կայարան ուղեկցելու համար։ Ժամը 10-ին եկաւ նաև Թիֆլիսի նահանգապետի ներկայացուցիչը և բարի ճանապարհ մաղթեց Նորին Վեհափառութեան։ Վանքի գաւթում ժողովրդի անհագին բազմութիւն էր հաւաքվել։

Ժամը 10 և կէսին Նորին Վեհափառութիւնը իր շքախմբի և հոգևորականութեան հետ միասին իջաւ մայր տաճարը, ուր, կարճատև աղօթքից յետոյ, օրհնեց ժողովրդին, ապա դուրս գալով ժանդարմերիական պահակախմբով ու բազմաթիւ ուղեկիցներով ուղևորվեց կայարան, որտեղ ժողովրդի երկսեռ խուռն բազմութիւնը, տեղական յայտնի հասարակական գործիչները, պաշտօնատար անձանց հետ միասին, վաղուց արդէն սպասում էին Վեհի գալստեանը։

Վեհափառը 11 ժամին և 10 րոպէին հասաւ երկաթուղու կայարան և իջաւ արքայական օթեանի սենեակներում։

Այդտեղ ներկայացաւ Վեհափառին կովկասեան Փոխարքայի օգնական գեներալ Շատիլովի կողմից ուղարկված գնդապետ Պալով ողջերթ մաղթելու Վեհափառին։

Վեհափառը յանձնարարեց յայտնել իր շնորհակալութիւնը Փոխարքայի օգնականին իր օրհնութեամբ։

Նոյնպէս ներկայացաւ կայարանի գլխաւորը և համբուրեց Վեհափառի աջը։

Այնուհետև մօտեցան հասարակութեան անդամներից շատերը աջն առնելու, որոնց թւում և Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ա. Խատիսեան և քաղ. վարչութեան անդամ բժիշկ Ն. Արղութեան։

Երբ մօտեցաւ գնալու ժամը՝ Թիֆլիսի հասարակութեան կողմից ողջերթ մաղթեցին Վեհափառին՝ Ա. Բիշմիշեան մի քանի համակրական խօսքերով և Ա. Քալանթար մի ճառով։

Ա. Քալանթարի ասածի ամփոփումը հետեւեալն էր.

«Վեհափառ Տէր։ Թիֆլիսի հասարակութեան կողմից մի յատուկ պատգամաւորութիւն ընդառաջ էր եկել Ձեր Վեհափառութեանը մինչև Աղստաֆա կայարանը՝ շնորհաւորելու Ձեր գալուստը։ Իբրև այդ պատգամաւորութեան անդամներից մէկը՝ այսօր պատիւ ունեմ Թիֆլիսի հասարակութեան կողմից ողջերթի խօսքով Ձեզ դիմել Ձեր՝ մեզնից մեկնելու ժամին։

«Այն տասն օրվայ ընթացքում, որ Դուք ապրեցիք մեր մէջ՝ մենք շատ առիթներ ունեցանք ծանօթանալու մեր նորընտիր Հայրապետի հետ և համոզվելու, որ մեր ընտրութիւնը կանգ է առել այն անձի վրա, որ իսկապէս ներկայացուցիչն է ժողովրդի իղձերի և փափագների։ Ձեր զանազան առիթներով յայտնած հայեցակէտերը, Ձեր արժարժած մտքերը և Ձեր վարչական մի քանի կարգադրութիւնները մեզ յոյսեր ներշնչեցին, որ Դուք սկիզբ կը դնէք մի շարք կարևոր բարեկարգութիւնների, որոնց անհրաժեշտութիւնը ճանաչված է իբրև հերթական խիստ պահանջ մեր իրականութեան մէջ։

«Նախ քան էջմիածին հասնելը Դուք կանգ կառնէք Սանահնում և Անիում։ Սանահինը՝ հնագոյն այդ կրթարանը, որ մի ժամանակ աշակերտներ էր պատրաստում լոյս սփռելու ամբողջ շրջակայքում, պահպանել է մինչև այժմ հին կրթարանի հետքերը։ Դա կրթութեան և մեծագործութեան մի տեղ էր, որը այժմ յիշատակի դեր է կատարում հայ տարրի հին կուլտուրայի մասին։ Անին, հրաշալի ճարտարապետութեան և մեծագործութեան այդ ճոխ գանձարանը, հանդէս կը բերէ հայի հին քաղաքակրթութեան մի փառաւոր էջը, ուր հին հայկական ինքնատիպ քաղաքակրթութիւնը, խառնված ասորական, բիւզանդական, արաբական ազդեցութիւնների հետ, տալիս է թէ ապացոյցներ հայ տարրի կուլտուրական ընդունակութիւնների և թէ նիւթեր այդ կուլտուրայի բնաւորութիւնը որոշելու համար։

«Քաղաքակրթական և մեծագործական այդ հին յիշատակարաններից յետոյ Դուք մուտք կը գործէք հնագոյն էջմիածինը, որը պահանջում է Ձեզնից արդէն նորագոյն մեծագործութիւն, նորագոյն աշխատանք, վերածնական գործունէութիւն, որը կարողանար Թարմացնել մեր նոր կրթարանները և մեծագործութիւնը հիմնել ժողովրդի ընդարձակ զարգացման և բարօրութեան վրա։

«Մենք սպասում ենք այդ մեծագործութեան։

«Ձեր հրաժեշտը մօտեցնում է մեզ Ձեր այն գործունէութեան շրջանին, որ պէտք է սկսվի էջմիածնից։

«Եւ մենք Թիֆլիսի հասարակութեան ներկայացուցիչներս կանգնած այստեղ բարի ողջերթ ենք մաղթում, լաւ գիտենալով, որ էջմիածնի Ձեր գործունէութեան համար էք բաժանվում մեզանից և որ այնտեղից Դուք պէտք է կոչէք, կոփէք մի հանրային գործ, որ պէտք է միացնէ մարդկանց ընդհանուր կրթական և հասարակական նպատակների համար։ Բարի և աջող ճանապարհ»։

Վեհափառը հակիրճ խօսքով շնորհակալութիւն յայտնեց Թիֆլիսի հասարակութեանը, որը այնքան սիրալիր կերպով ընդունեց իրան և իր Թիֆլիսում անցկացրած օրերը դարձրեց անմոռանալի և յիշատակելի։ Այնուհետև օրհնելով ժողովրդին մտաւ վագօն։

Երբ գնացքը շարժվեց՝ օդը թնդաց կեցցէներով։

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

—

Որովհետև երկուշաբթի վերջին օրն էր Կաթողիկոսի բնակութեան Թիֆլիսում, ուստի այդ օրը, առաւօտից սկսած մինչև երեկոյեան ժամը 10-ը, անհագին թւով այցելուներ խռնվել էին առաջնորդարանում, իսկ երեկոյեան ժողովրդի մեծ բազմութիւն մինչև գիշերվայ ժամը 11-ը, հաւաքված Վանքի բակում, զբօսնում էր։ Վերջին անգամ ժողովրդին օրհնելու համար Կաթողիկոսը պատշգամբ դուրս եկաւ ժամը 9-ին։ Մինչև այդ՝ բազմաթիւ անձինք երկու սեռից, գլխաւորապէս թիւրքահայերից, ընդունվում էին հերթով, Կաթողիկոսի ձեռքը համբուրելու։

—

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը $8^1/_2$-ին, Կաթողիկոսին ներկայանալու և իր վերջին հրաժեշտը տալու պատիւն ունեցաւ կար-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԻՑ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

—

Կահիրէ, 10 յունիս

Հեռագիրը հաղորդեց, որ Թիւրք կառավարութիւնը օրինագիծ մը ներկայացուցած է երեսփոխանական ժողովոյ նկատառութեան՝ օսմանցի քրիստոնեայ տարրերէն ևս զինուոր առնելու պայմաններուն վերաբերեալ։

Օսմանեան խորհրդարանը ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ սոյն աւագ կարեւորութիւն ունեցող խնդրոյն մէջ, ի՞ր աստիճան կարելի պիտի ըլլայ այս ծայր-աստիճան փափուկ գործը—երևակայութեանց և միտինգներու մէջ արդէն շատոնց իր լուծումը ստացած—իրականութեան բարդ և բաւական ալ... մռայլ պայմաններուն հետ հաշտեցնել։ Ատիկա մօտիկ ապագան պիտի ցուցնէ։

Առ այժմ կարևորն այն է, որ սահմանադրութեան հաստատութենէն ի վեր խօսուածը, փափաքուածը և պահանջուածը այժմ վերջապէս գործնական քայլ մը կառնէ, իր այս կամ այն կերպ լուծման մօտիկնալու։

Խոստովանինք սակայն, որ, անշուշտ ի բաց առեալ ուռուցիկ Փրազները, դեռ միայն երևակայական և տեսական առաւելութիւնները և լոկ խանդեռանդօրէն եզրակացուած արդիւնքները, Թիւրքական իրականութեան մէջ քրիստոնէից և մասնաւորապէս հայերուն զինուորագրութեան հարցը, կարծուածէն աւելի դժուար, մութ և առեղծուածային կը մնան... առ այժմ։

Մենք՝ հայերս՝ չմոռնանք յարելու որ՝ մէկէ աւելի նիւթական և բարոյական արժէքաւոր պատճառներով իրաւունք կը համարինք օսմանեան ընդհանուր զինուորագրութեան մասնակցիլ. մեր այդ բուռն և անվերապահ փափաքը միտինգներով, ճառերով և յօդուածներով—միակ միջոցները մեր գործունէութեան—քանիցս և ուժգնօրէն արտայայտեցինք։ Մեր ազգային իշխանութիւններն ևս անտարբեր չմնացին ատոր, հայազգի երեսփոխաններն ալ միևնոյնը պահանջեցին, և վերջապէս հասկցուցինք, որ ի սրտէ յարած ըլլալով օսմանեան նորահաստատ սահմանադրական կարգերուն՝ պիտի փափաքէինք հաւասարապէս մասնակցիլ մեր քաղաքացիական իրաւանց չափով և մեր քաղաքացիական ամեն պարտաւորութեանց։

Ոչինչ ասկէ աւելի պարզ, վայելուչ և տրամաբանական։ Եւ մենք, որ ամենէն աւելի կը պահանջենք և ամենէն աւելի պէտք ունինք սա անհերքելի օրինական հաւասարութեան, չենք կարող զերծ նկատել մեզ հասարակաց հայրենիքին գերագոյն պաշտպանութեան այս կարևոր պարագայէն։ Եւ չէ՞ որ զինուորագրութիւնը կամայ-ակամայ՝ մեզ մեր ինկած, ստրուկ և և բայս վիճակէն բարձրացումը պիտի ըլլայ տիրապետող տարրերուն համահաւասար ոյժովը և դիրքովը։

Այո, այս ամենը աղէկ. բայց ուրիշ բաներ ալ կան՝ նոյնքան կարևոր և էական՝ որ մեր չափազանց խելայեղ զգացմանց մէջ պէտք չէ մոռնայինք։

Եթէ գործը ունէ քաղաքակիրթ պետութեան մը և ժողովրդեան մը հետ ըլլար, վայրկեան մըն իսկ տատամսելը ներելի պիտի չհամարէինք։ Բայց դիտուած ըլլալով Թիւրք կառավարութեան և Թիւրք կառավարութենէն աւելի Թիւրք և մահմեդական հասարակութեան և զանոնք վարող ազդեցիկ ոյժերուն տրամադրութիւնը, հոգեբանութիւնը, վերաբերմունքը, խառնուածքը և դեռ կ'ուզէք՝ ինչեր մեզ խորհիլ պէտք է տան յախուռն խնդրոյն մէջ մանելէ առաջ ճշդելու կարգ մը պայմաններ, ապահովելով դեռ ներկայիս մէջ առաջին անգամ ըլլալով զինուորական ասպարէզ մը մտնող՝ այդ կեանքին անվարժ հայերուն վիճակը, անհատապէս և ընդհանրապէս։

Այո, դիտուած ըլլալով Թիւրքերուն ընթացքը, կրօնքի և ըմբռնումներու հիմնովին տարբերութիւնը, տգիտութիւնը, բարուց ինկածութիւնը, վայրենութեա[illegible]ելու չափ մոլեռանդութիւնը և հայ արեան կարօտ ու պապակին անդիմադրելի ոյժգնութիւնը՝ պատրաստ ամեն վայրկեանին գլուխ վերցնելու՝ որ ծանր, դժուարին և հաւանականօրէն անտանելի կացութեան մը կրնան մատնել, մեծամասնութիւն կազմող մահմեդական զօրաց մէջ խառնուելու գացող փոքրաթիւ հայերը, իրենց ընկերակցութիւնը անհնարին դարձնելու չափ, պէտք է դրդեն մեր ազգային կեդրոնական իշխանութիւնը և գործօն տարրերը՝ ինչպէս կընէ յունաց պատրիարքարանը՝ զինուորագրութենէն առաջ ապահովել և ճշտել ու որոշել հայ զինուորագրութեան պայմանները, զինուորականաց պաշտօնի վայրերը, սպաներու խնդիրը և որ տեսակ պատերազմներու մասնակցութեան պարագան եայլն։

Զինուորագրութիւնը ազատ քաղաքացիական անկաշկանդ պարտականութեան ինքնաբուխ արդիւնքը պէտք է ըլլայ։ Իսկ մենք և անոնք...։

Ի՞նչ է և ի՞նչ ըլլալ կը տեսնենք օսմանեան նոր կառավարութեան և Թիւրք ժողովուրդին վերաբերմունքը դէպի հայ ազգութիւնը։ Մեր ծայրայեղ խանդավառութեան չափով, արդեօք, կառավարութիւնը և անոնք ալ մեզ վրայ վստահութիւն ունի՞ն։ Արդեօք քչիկ մը աւելի չափազանցութիւններ և կանխահաս չէի՞ն մեր ընդհանուր ժառացութեան, եղբայրակցութեան և իրարանուիրումի անխառն և շաղախման ցոյցերը հիմա, աւա՜ղ, հայ արեան մէջ խեղդամահ։

Զինուորագրութեան խնդրոյն մասին միակ լուրջ խորհրդածութիւնը, որ ըրաւ Վանեան «Իրաւունքը»*, չեմ կարծեր, որ հարկ եղած ուշադրութեան արժանացաւ, դիտուած ըլլալով մեր խառնուածքը և անփոփոխ տղայամտութիւնը։ Եւ սակայն կարժէ որ մօտիկ ընենք զինք։

«Օսմ. սահմ. վերահռչակումէն ի վեր,—կըսէ «Իրաւունքի» պատ. խմբագիրը,—հայերն ալ զինուորագրուելու եռանդ մը ցոյց տուին, երբ երկրին զաւակները հաւասար իրաւունքներով և պարտականութիւններով օժտուած, բայց քրիստոնեաներէ զինուոր առնելու մասին Թիւրք կառավարութեան տրամադրութիւնները շփոթ ու վարանոտ եղան։ Այս խնդրոյն մէջ կառավարութիւնը երկու մտածում ունէր. նախ զինուորական տուրքէ գոյացած հասոյթի կարևոր աղբիւրէն զրկուիլը և երկրորդ՝ վստահութեան խնդիրը։ Այս երկրորդը, ըստ երևոյթին, աւելի կը մտատանջէ զինքը. կարելի՞ է վստահիլ քրիստոնեայ զինուորին, երբ ինք, կառավարութիւնը, բնաւ շիտակ մտքով չէ վերաբերուած դէպի քրիստոնեայ ցեղերը. նա կը մտածէ, թէ մի գուցէ հայ և յոյն զինուորը փափուկ վայրկեանի մը զէնքը իր դէմ դարձնէ կամ պատերազմի պարագային քրիստոնեայ թշնամիին կողմը անցնի, բանակին գաղտնիքները տայ եայլն։

«Թիւրքը երկրին քրիստոնեայ ցեղերուն մէջ ամենէն վստահելին հայը կը նկատէ արդէն, բայց որչափ ալ հայը հաւատարմութեան բիւրաւոր ապացոյցներ տուած ըլլայ, կառավարութիւնը իրաւունք ունենալ կը կարծէ մտածելու, թէ կրնայ այն ալ բաւել իր շահերուն, որովհետև ինք միշտ անկեղծ եղած չէ հանդէպ հայերուն։ Ընդունուած ճշմարտութիւն մըն է արդէն, թէ կեղծաւորներն են որ անկեղծութեան չեն հաւատար *)։

«Թիւրքը ձգելով իր ծանօթ կեղծաւորութեան և վարանոտութեան մէջ, անցնինք մեր տեսակէտներուն. «Զինուոր կուտանք, տուրք չենք տար» բացարձակ յայտարարութիւնը որ կընենք, առանց որոշ պայմաններ ընդունել տալու, մի գուցէ «յետինն չար քան զառաջինն» վիճակի մը մանէ մեզ։ Զինուոր տալու գաղափարին ամենաջերմ պաշտպան եղող մեր հայ գործիչները ի՞նչ ապահովութիւն ունին, թէ բացառապէս հայերէ և Թիւրքերէ կազմուելիք հայկական նահանգներու վաշտերը պատերազմի պարագային ամենէն վտանգաւոր տեղերը չպիտի ղրկուին, իսկ խաղաղութեան ատեն Արաբիոյ կիզիչ անապատները, ուր այլ և այլ կիսավայրենի ցեղերու շարունակական ըմբոստութիւնները զսպելու համար բիւրաւոր զինուորներ պահել պարտաւորիչ դարձած է արդէն։

«Իրաւ, կըսուի, թէ խաղաղութեան ատեն իւրաքանչիւր նահանգի զինուորը իր տեղը թողուլ պիտի առաջարկուի։ Ենթադրենք, թէ այդ առաջարկը ընդունուեցաւ. բայց Եմէնի, Բասրայի կամ Հիջազի մէջ ապստամբութիւններ պայթելու պարագային մի՞թէ կարելի է առաջարկել, որ Վանայ և Բաղէշի զօրաբաժինները չղրկուին, այլ Կասթամունիի և Կոնիայի վաշտերը ղրկուին։ Ոչ, բնականաբար, որովհետև կեդր. կառավարութիւնը կամ պատերազմական մինիստրութիւնը, որ բացառապէս Թիւրք զօրավարներէ կազմուած է, չպիտի ըն-

*) Պէտք է նկատի ունենալ, որ «Իրաւունքի» սոյն յօդուածը կիլիկեան ջարդերէն առաջ գրուած է։ Ի՞նչպէս պիտի գրէր արդեօք անկէ ի վեր Ց. Դուրքէթ։ Ծ. Ց.

գադիր յանձնաժողովը, որի կողմից բժըշկապետ Բ. Նաւասարդեան խնդրեց ներողամիտ լինել, եթէ յանձնաժողովը չը կարողացաւ ընդունելութեան վերաբերեալ կատարել այն ամենը, ինչ որ ցանկանում էր և ինչ որ վայել էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին։

Մատթէոս II պատասխանեց, թէ, ընդհակառակը, նա մեծապէս գոհ է իրան ցոյց տրված ընդունելութեան համար, որ պատիւ է բերում Թիֆլիսի հասարակութեանը, բայց իրան ցոյց տրված փառաւոր ընդունելութիւնը նա վերագրում է ոչ իր անձին, այլ հայրապետական իշխանութեանը, որի բարձրացման համար այնքան նախանձախնդիր ցոյց տուեց իրան կարգադիր յանձնաժողովը, ուստի և շնորհակալութիւն է յայտնում և օրհնում ամենքին։

—

Կաթողիկոսի ցանկութեան համաձայն, Նորին Վեհափառութեանը ներկայացաւ և առանձին ունկնդրութիւն ունեցաւ Ստ. Մալխասեան, որի հետ Վեհափառը երկար խօսեց հայոց մատենագիրների հրատարակութեան մասին։

—

Կիրակի, յունիսի 21-ին, առաւօտեան ժամը 9 և կէսին, Գարեգին արքեպիսկոպոսը ներկայացրեց Վեհափառին Ալ. Ստեփանեանին, իբրև հանգուցեալ Սեդրակեան եպիսկոպոսի մտերիմ բարեկամին։ Ստեփանեան, իբրև անդամ հանգուցեալի մահից յետոյ կազմված կարգադիր մասնաժողովի, խորին շնորհակալութիւն յայտնեց Վեհափառին մահարձանի բացման համար և ապա զեկուցեց, որ հանգուցեալ Սեդրակեանի տպագրված գրքերից մի մեծ քանակութիւն գտնվում է իր մօտ, որովհետև հանգուցեալը իրան էր յանձնել գրքերի վաճառումը. և որովհետև այդ գրքերի օրինաւոր տէրն այժմ Էջմիածինն է, ուստի խնդրում է կարգադրութիւն անել ստանալ իրանից բոլոր գրքերը՝ յօգուտ Էջմիածնի վաճառելու համար, որպէսզի ինքն ևս կատարած լինի իր սիրելի սրբազանի յանձնարարութիւնը։

Վեհափառը յայտնեց, որ հանգուցեալ Սեդրակեանը իրան ևս սիրելի էր, և խոստացաւ հարկաւոր կարգադրութիւնն անել, «որպէսզի,—ասաց Կաթողիկոսը,—ձեզ վրա բիծ չը մնայ, ինչպէս մաքուր էին հանգուցեալի հոգին և գործերը»։

—

Մեկնելուց առաջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը տնօրինեց ընծաներով և դրամական նուէրներով վարձատրել ոստիկանութեան կազմին վերաբերեալ բոլոր այն պաշտօնեաներին, ինչպէս և պահակ կօզակներին, որոնք իր գալու և մեկնելու ժամանակ ուղեկցել էին իրան և հսկել կարգապահութեան վրա։

—

Թիֆլիսի կայարանում հաւաքված ժողովուրդը բարձրագոչ կեցցէներով ողջերթ մաղթեց Մինաս Չերազին, որ Վեհափառի հետ ուղևորվեց դէպի Էջմիածին։

—

Վերջին երեկոյեան առաջնորդարանում հաւաքված էին սեղանի շուրջը կաթողիկոսական հրաւիրակները և կարգադրիչ յանձնաժողովի անդամների մեծագոյն մասը։ Սեղանը ընդունեց կիսապաշտօնական բնաւորութիւն։ Սեղանի կառավարիչ ընտրըվեց Ա. Քալանթար, որը մի քանի ճառերով բացատրեց վերջին օրերի տպաւորութիւնները և բնորոշեց դէպքերի էութիւնը։ Կենացներ առաջարկվեցին Վեհափառի, հրաւիրակների, պատգամաւորութիւնների, ժողովրդի, մամուլի, դպրոցի և հասարակական հաստատութիւնների հասցէին։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Կօկանդ, 17 յունիսի

Մօտենում է սեպտեմբեր ամիսը, կը սկսվի ուսումն. տարին, բայց մենք դեռ ոչ մի քայլ չենք արել, ոչ մի պատրաստութիւն չենք տեսել մի-դասեան ուսումնարան ունենալու համար։

Չը նայած որ յիշեալ կարիքի մասին հոգալու համար ընտրվել է հոգաբարձութիւն դեռ անցեալ տարվայ դեկտ. ամսին և չը նայած որ հոգաբարձութիւնը ունեցել է, ընտրված օրից մինչև այսօր, մի շարք ժողովներ թէ հոգաբարձական և թէ ընդհանուր, որտեղ կայացան մի քանի վճիռներ, բայց այդ վճիռները մնացին թղթի վրա, և նրանցից ոչ մէկը չը կատարվեց։

Մինչև սեպտ. մնում է երկու ամիս, և դեռ չունենք վարձած բնակարան՝ թէ աղօթատան և թէ մի-դասեան ուսումնարանի համար։ Քահանան մինչև օրս չը հասատվեց Աստրախանի կոնսիստորիայից։ Չունենք հրաւիրված ուսուցիչներ։ Եւ այդ բոլորը պիտի անել 2 ամսվայ ընթացքում։ Եթէ յոյս դնելու լինենք հոգաբարձութեան վրա, կանցնէ այդ ժամանակամիջոցն էլ, և մենք ոչինչ չենք ունենայ։

Քանի ուշ չէ, հարկաւոր է, առանց ուշացնելու, կազմել ընդհ. ժողով յիշեալ վճիռներին ընթացք տալու համար, մանաւանդ որ ներկայումս տեղիս հայ գաղութի երեխաները, թւով մօտ 30, թափված են փողոցներում։

Գ. Մանուչարեան

—

Ախալցխա, 18 յունիսի

Երէկ հողին յանձնվեց Ախալցխայի հայ հասարակութեան յայտնի գործիչ Գրիգոր Ջաթալբաշեանի մարմինը։ Հանգուցեալը գործունեայ անձնաւորութիւն էր Ախալցխայի մէջ. նա, իր անշահասէր, առոյգ և եռանդոտ գործունէութիւնով հասարակական ամեն ասպարէզում, 30 տարի անընդհատ վարել է քաղ. ինքնավարութեան իրաւասուի, վարչութեան անդամի, քարտուղարի, քաղաքագլխի օգնականի և վերջերումս էլ լիազօրի պաշտօնները. անդամ էր տեղական բարեգ. և կուլտ. բոլոր ընկերութիւնների, եղել է դպրոցների հոգաբարձու, նախաձեռնող և ջերմ պաշտպան քաղ. հիւանդանոցի բացման և իր այդ համակրելի վերաբերմունքով դէպի հասարակական ընդհ. շահերը՝ գրաւել էր քաղաքացիների ամեն խաւերի յարգանքը։

Դեռ յայտնի չէ, թէ նա թողե՞լ է արդեօք ունէ կտակ բարեգործական նպատակով. թէպէտ նա այնքան շատ հարուստներից չէր, բայց նրա այրին առ այժմ իր կողմից յատկացրել է 100 ր. Ախալցխայի Հայուհեաց Բարեգ. Ընկ., 100 ր. կ. Հ. Բ. Ը. տեղական ճիւղին և 100 ր. էլ քաղ. հիւանդանոցին։

Ա. Աս.

—

Համամլի, 21 յունիսի

Այս տարի գարունը բացվելու օրից մինչև մայիսի վերջերը, չընայած ոչ այնքան կանոնաւոր տեղացող անձրևներին, հասարակութիւնը մեծ յոյս ունէր առատ բերքի։ Բայց վերջին երկու շաբաթվայ երաշտը սովի ուրուականը նորից երևան բերեց, մանաւանդ որ երկար ժամանակ սպասված անձրևի փոխարէն երէկ երեկոյեան այնպիսի մի կարկուտ տեղաց, որ տասնեակ տարիներից ի վեր Փամբակի հասարակութիւնը չէր տեսել։

Համամլիի մօտով անցնող գետի ձախ կողմում գտնված հարևան երեք գիւղերի ընտիր արտերը կարկուտը գետնին հաւասարեցրել է. բացի յիշեալ մասերից՝ կարկուտից առաջացած հեղեղը այնքան վարարել էր գիւղիս մօտ գտնվող գետը և Չիգդամալ գիւղից եկած առուակը, որ ջուրը գետի և առուակի ափերից դուրս գալով աւերել է Համամլիի կարտոֆէլի դաշտերը։ Միայն Համամլիի մասերը մի քանի հազարի են հասնում։ Իսկ միւս գիւղերինը դեռ մեզ յայտնի չեն։

Յ. Շ.

—

Ախալցխա, 15 յունիսի

Ուսումնական տարին վերջացաւ։ Դպրոցների վարչութիւնը չը կարողացաւ ներկայացնել հասարակութեանը ոչ ուսումն. և ոչ էլ գոնէ տնտես. մասի տեղեկագիրը։ Ինչպէս լսեցինք, յետաձգվել է առաջիկայ աշնան, բայց ցանկալի էր մինչև այդ գոնէ տպագրված տեսնել այդ հաշիւները։

Թէև դեռ յունվարին խօսվում էր, որ ներկայ հոգաբարձութիւնը, հակառակ վերջին ընդհանրացած սովորութեան, ուսումն. տարվայ վերջին յայտնելու էր ուսուցիչներին՝ թէ նրանցից որոնք կը մնան իրանց պաշտօններում և որոնք ոչ, բայց դարձեալ ուսուցիչները մնացին առանց որոշ պատասխանի հոգաբարձութեան կողմից։ Գուցէ հէնց այդ անորոշութիւնն էր, որ ստիպեց մի քանի ուսուցիչների հաւաքել իրեղէնները և մեկնել այստեղից։ Սակայն ըստ երևոյթին այս տարի ուսուցչ. խմբի մէջ փոփոխութիւն չի մտնի։ Հոգաբարձութեան ծրագիրները մեզ յայտնի չեն և չը գիտենք, թէ նա ինչպէս ի՞նչ դիրք է բռնելու ուսուցչ. խմբի վերաբերմամբ։

Առաջիկայ տարին կարծեմ լրանում է մեր դպրոցի 65-ամեակը. ցանկալի էր, որ հոգաբարձութիւնը այժմեանից հոգ տանէր յաւերժացնելու այդ օրը, գոնէ դպրոցի համառօտ պատմութիւնը տպագրել տալով։ Ինչպէս լսեցինք, տարիներ առաջ (կարծեմ դպրոցների վերջին փակման ժամանակ) ձեռնարկել են դպրոցի պատմութիւնը կազմելուն և այդ գործը յանձնել են երեք հոգու, բայց մինչև օրս ոչ կազմվել է, և ոչ էլ դպրոցական այն գործերը, որոնք իբրև նիւթ պիտի ծառայէին պատմութիւնը գրելիս՝ յետ են ստացված յիշեալ անձերից, որոնցից մէկը կարծեմ այժմ Բաքւումն է ապրում։ Ոմանք ասում են, թէ յիշեալ անձինք այդ գործերը չեն վերադարձնում, ստացած չը լինելով իրանց աշխատավարձը, ոմանք էլ ասում են թէ՝ կորցրել են։

Այս ամառ հոգաբարձութիւնը մի քանի վերանորոգութիւններ է ուզում անել դպրոց. շէնքերում, բայց, ասում են, չունի փող այդ անհրաժեշտ ծախքերի համար, մինչդեռ հասարակութիւնը կարծում է, թէ հարիւր հազարներ կան հոգաբարձութեան դրամարկղներում։ Հէնց այդ կարծիքները փարատելու համար հոգաբարձութիւնը չը պէտք է ուշացնի հաշւետուութեան գործը։

Մուրադ-Ասպետ

ՍԵՒԱՆԸ ՇԱՐԺՎՈՒՄ Է

—

Նոր-Բայազէտ, 20 յունիսի

Մի քանի տարի սրանից առաջ, երբ Սևանի վանքի վանահայր նշանակվեց Սարգիս եպ. Փիլոյեանցը, վանքում սկսեցին նոր շինութիւններ կառուցանել, որոնց մի մասը, ինչպէս լսվում էր, պէտք է ապագայում ծառայէր վանական ուսումնարանի համար։ Բայց գլորվեցին տարիները տարիների ետևից և ուսումնարանի հիմնարկութիւնը մոռացութեան մատնվեց վանքի միաբանութեան կողմից, չը նայելով որ այդ խնդիրը շատ մօտ էր վանահօր սրտին։

Այժմ ուրախութեամբ պէտք է արձանագրել, որ Սևանի միաբանութեան մօտ անձերից մէկը վերջերս ինձ յայտնեց մի շատ ուրախալի լուր, թէ արդէն Սևանում միտք է յղացել ուսումնարան հիմնելու և, հաւանական է, առաջիկայ ուսումն. տարվանից կը սկսեն աշակերտներ ընդունել շրջակայ գիւղերից, ուսուցիչներ հրաւիրել և այլն։

— Ուրեմն,—հարցրի լուրը յայտնողին,— Սևանը արթնանում է և ձեռնարկում ուսման, մի մեծ գործ կատարելու։

— Այո, այո, Սևանը շարժվում է,—յարեց խօսակիցս,—և ես յոյս ունեմ, որ հաւաքելով վանքում մի քանի տասնեակ գիւղական աշակերտներ՝ կարելի կը լինի մի փոքր մտաւոր պարգացում ներշնչել գեղջկական հասարակութեան ստուար սերնդին, որը ապագայում անշուշտ պիտանի կը դառնայ գիւղական ժողովրդի համար։

Այսուամենայնիւ աւելացնենք, որ Սևանի վանքի միաբանութիւնը վաղ պէտք է ձեռնարկէր դպրոցի հիմնարկութեան գործին Սևանում, քանի որ դա հայկական այնպիսի պատմական հնաւուրց մի վանք է, որի եկամուտներով շատ հեշտութեամբ կը պահվէր մի վանական դպրոց, որտեղից գոնէ դուրս գային փոքր ի շատէ կրթութիւն առած գիւղական քահանայացուներ, որոնք ժամանակի ընթացքում կը փոխարինէին այժմեան գիւղական անգրագէտ, խաբդախ, կրօնի սրբութիւնը չը ճանաչող քահանաներին, որոնք ռամիկ ամբոխին հոգևոր մըխիթարութիւն պատճառելու փոխարէն՝ դեռ ևս նրա գլխին մի մեծ չարիք են հանդիսանում։

Սակայն մեզ կարող են առարկել, որ վանքի եկամուտները գնալով այն աստիճան նուազել են, որ հազիւ թէ կարողանան մի կարգին դպրոց պահել, որը համապատասխանէր ժամանակակից ուսումնարանական ծրագրին ու պահանջներին։ Դրա դէմ մենք կասենք, որ ժողովուրդը այժմ արդէն խելօքացել է, և, յիրաւի, գտնելով որ իր տուած հասոյթները աննպատակ կորչում են զանազան վարդապետների որկորներում և այս ու այն հաշմանդամ «մըրդսինների» ու «անկեալների» փորին են ծառայում, այդ պատճառով հետզհետէ կըրճատումներ է մտցրել իր տուրքերի մէջ, ցամաքեցնելով վանքի եկամուտների աղբիւրները։ Իսկ երբ նոյն այդ ժողովուրդը, քաջ գիտենալով, որ իր տուածը աւելի բարի նպատակի է ծառայելու, օրինակ մի դպրոցի վրա է գործադրվելու անշուշտ, ոչ միայն չի կրճատի վանքի եկամուտները, այլ և, հաւատացնում ենք, կը կրկնապատկի տուրքի քանակութիւնը։

Այսպէս թէ այնպէս, լաւ է ուշ քան երբէք. թող ուրեմն Սևանի վանքի միաբանութիւնը ջանք անի գոնէ այժմ հիմնելու իր դպրոցը, իբրև մի լուսաւոր փարոս հայկական հնաւուրց պատմական սրբավայրում —Սևանում, և հրաւիրէ շրջակայ գիւղական երիտասարդներին դէպի ուսում և կրթութիւն։ Եւ մենք ու մեզ հետ շատերը կարտայայտենք մեր սրտի բուռն ուրախութիւնը այդ վերաբերմամբ, ցանկանալով միևնոյն ժամանակ Սևանի վանքի միաբանութեանը աշխատանք, սէր և եռանդ՝ իր մտադրութիւնը շուտով ի կատար ածելու համար։

Գոնէ այժմ թող շարժվի Սևանը։

Որսորդ

ՎԵՐՋԻՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

—

Իր ժամանակին մենք մանրամասնօրէն գրեցինք այս տարվայ յունվարի 9-ի արտաքին փոխառութիւնը կնքելու մասին, փոխառութիւն, որ պիտի ծածկէր 1909 թւի նախահաշւի արտակարգ մասի բացը և հանգըրնէր 1904 թւի պատերազմական ժամանակաւոր՝ մօտ 300 միլիոնի պարտքը (տես «Մշակ» № 21)։ Այժմ ֆինանսների մինիստրութիւնը յայտարարել է այդ փոխառութեան խակական արդիւնքի մասին, նրա իրականացումը՝ ռէալիզացիան։

Այդ արդիւնքը ակնշկարա ցոյց է տալիս, թէ որքան անզօր դրութեան մէջ է մեր ժողովրդական ներկայացուցչութիւնը իր գործունէութեան ամենաէական մասերից մէկում՝ բիւջէի տնօրինութեան մէջ, շնորհիւ նրան կաշկանդող մարտի 8-ի (1906 թ.) օրէնքի, որ, ի միջի այլ սահմանափակումների, Դումային իրաւունք է տալիս փոխառութիւնների թոյլատրելը, սակայն առանց քննելու նրանց կնքման պայմանները... Պարզ է ուրեմն, որ մինչև Դուման չը դառնայ «տէր և տնօրէն պետական քսակի («բիւջէ» խօսքը հէնց քսակ կը նշանակէ), ժողովրդական աշխատանքը, դրամը անխուսափելիօրէն անկօնտրօլ պիտի ծախսվի, կուլէ՝ վատնվի...

Այս երևոյթը չքացնելու նպատակով Դումայի ընդդիմադիր կուսակցութիւնը երեք Դումաներում էլ մտցրել էր մշակած օրինագիծ ի փոփոխումն մարտի 8-ի օրէնքի, սակայն նախկին Դումաները կեանք չունեցան, իսկ հոկտեմբերեան Դուման օրինագծի քննելը յետաձգում է մինչև ad calaendes graeca... մինչև «Դումայի ամրանալը»։ Իսկ մինչ այդ՝ իրականութիւնը բերում է բիւջետային իրաւունքների նորանոր սահմանափակումներ. մտաբերեցէք վերջին կարգադրութիւնը ծովային զինուորական շտատների առիթով...

Վերադառնանք փոխառութեանը։ Ընթերցողը գուցէ յիշէ, որ նրա փոխառութեան անուանական գումարն էր 525 միլիոն բուբլի կամ 1,400,000,000 ֆրանկ, որը բորսայում տեղաւորելուց՝ մինիստր Կօկօվցեվը սպասում էր, ինչպէս նա յայտնել էր օրէնսդրական մարմիններին՝ Դումային և խորհրդին, մօտ 450 միլիոն բուբլի։ Այժմ իրականութիւնը ցոյց է տալիս աւելի պակաս արդիւնք. փոխանակ 450 միլիոնի մեր գանձարանը ստացաւ 438 միլիոն 861 հազար բուբլի, այսինքն ամբողջ 11 միլիոն 140 հազար բուբլով պակաս։

Փոխառութեան բաժանորդագրութեան կուրսը յայտնված էր հարիւրին $89^1/_4$, բանկիրների կուրտաժ՝ վարձատրութիւն շատ առատօրէն՝ $3^3/_4$ բուբլի, այնպէս որ 525 միլիոնից իրօք ստացվել է 448,875,000 ր., ապա՝ դրօշմային հարկ է վճարված օտար պետութիւններին 9 միլիոն 475 հազար 500 բուբլի և «այլ և այլ ծախսեր» 535 հազար բուբլի, զուտ արդիւնք 438 միլիոն 861 հազար...

Փոխառութիւնը կնքվել էր $4^1/_2$ 0/0-ով. բայց ի նկատի առնելով որ մենք հարիւրին իրօք ստացել ենք մօտ $83^4/_7$,—հանած բոլոր ծախսերը,—դուրս կը գայ, որ Ռուսաստանը այս փոխառութիւնը կնքել է $5^2/_5$ տոկոսով։ Դա չափազանց մեծ, վաշխառուական տոկոս պիտի նկատվի. արտասահմանեան շուկայում զեղչի տոկոսը այս տարի $3^1/_2$—4 տոկոսից բարձր չէ եղել, իսկ յունվարին հաւասար էր մօտ 3-ի...

Պետրոս Զաքարեան

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

—

Ստաւրոպօլ, 9 յունիսի

Ամսիս 6-ին Ստաւրոպօլի նահանգ. դատարանում քննվում էր տեղիս հայոց եկեղեցու քահանայ Կարապետ Եադօյեանցի գործը՝ իր ստորագրեալ, նոյն եկեղեցու աւագ տիրացու Յ. Գուլաբեանցի դէմ։ Գանգատաւորը այդ գործով մեղադրում էր Գուլաբեանցին այն պատճառով, որ վերջինս իր «Նոր-Կեանք» թերթում գրած յօդուածում իբր թէ զրպարտել էր Եադօյեան քահանային, նկարագրելով նրա սըխրագործութիւնները։ Նոյն յօդուածում հեղինակը մի առ մի թւելով Եադօյեանցի զեղծումները և զանազան գումարներ իւրացնելը՝ շեշտել է և այն, որ նա իր ամբողջ կեանքը անց է կացնում թղթախաղով պարապելով, ըստ որում նա այդպիսի անվայել ճանապարհներով տասնեակ հազարներ է դիզել, մինչդեռ երբ այդ քահանան Թիւրքիայից տեղափոխվել է Ստաւրոպօլ, եղել է մի չքաւոր, բոկոտն, առանց մի կոպէկի, ցնցոտիների մէջ փաթաթված մի աղքատ մուրացիկ, որը պարապել է տիրացութեամբ և ապա ձեռնադրվել քահանայ։

Այդ գործի համար կանչված գլխաւոր վկաներից մէկը—ծխ. դպրոցի ուսուցիչ Լազարեանցը—ամենավատ գոյներով նկարագրելով Եադօյեան քահանայի արարքը և հաստատելով Յ. Գուլաբեանցի գրած յօդուածում եղած ճշմարտութիւնը՝ աւելացրել է, որ դեռ ևս քահանայ չը ձեռնադրված՝ Եադօյեան ուխտել է իր ծխականների առաջ (որոնք դէմ էին նրա քահանայանալուն) յետ կենալ թէ թղթախաղից և թէ այլ վատթար բաներից։ Սակայն քահանայ ձեռնադրվելուց մի ամիս յետոյ դրժեց իր ուխտը և սկսեց դարձեալ իր սխրագործութիւնները կատարել։

Դատարանում մեղադրողի հաւատարմատարն էր Օստրօվսկի, իսկ մեղադրեալ Գուլաբեանցին պաշտպանում էր երդ.-հաւատարմատար Լեվիցկի։ Դատարանը արդարացրեց Գուլաբեանցին և նրա վճիռն ընդունվեց բուռն ծափահարութեամբ ներկայ եղող հասարակութեան կողմից։

Գա.

ՅՕԳՈՒՏ ԱԶԱՏԱՑՆԵՐԻ

—

Ստացանք 1) Թիֆլիսում, Ս. Պօղոսեանցից, ի պատիւ Մինաս Չերազի տրված ընթրիքին՝ 25 ր., 2) Քերչից, Մ. Տէր-Մկրտչեանից՝ 58 ր.։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Կովկասի բարենորոգութիւնների օրինագծերի քննութեամբ մինիստրները կը սկսեն զբաղվել ամառվայ վերջերում, Փոխարքայի մասնակցութեամբ։

◆ Առաջիկայ եռամեակի համար Կովկասի նկատմամբ Փոխարքայի կազմած պետական հողային հարկերի ու զեմստվայի նախահաշիւը հաւանութիւն է ստացել Պետական Խորհրդի ու Դումայի կողմից հետևեալ չափով. պետական հողային տուրք ամբողջ փոխարքայութեան համար սահմանված է տարեկան 954,462 բուբ., օբրօչնի հարկ՝ 3,397,000 ր.։ Ծախքեր զեմստվային նախահաշւում որոշված է 5,747,496 ր. տարեկան. այդ գումարը լրացնելու համար հողերի ու անտառների վրա նշանակվում է 3,179,339 բուբլի։

◆ Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի կողմից Պօլտաւեան հանդէսին մասնակցելու համար յունիսի 19-ին գնացել է մի պատգամաւորութիւն, բաղկացած, օրինակ, III գիմնազիայի դիրեկտոր Բօգօեավլենսկուց, Ստաւրոպօլի արական գիմնազիայի ինսպեկտոր Գօրբունովից և Թիֆլիսի արական II գիմնազիայի ու ռէալական դպրոցի այս տարվայ ընթացաւարտներ Նիժնիկովից ու Եղիազարեանից։

◆ Յունիսի 20-ին և 21-ին ուղևորվեցին դէպի Բաթում, Բօրժօմ և Բակուրիանի 150 հոգուց բաղկացած մի խումբ էկսկուրսանտներ, որոնք հիւր էին Թիֆլիսում։ Իսկ յունիսի 22-ին Թիֆլիս հասան երկու նոր խմբեր էլ, բաղկացած 75 ուսանողուհիներից և 50 ուսանողներից։ Դրանք բոլորն էլ տեղաւորված են արհեստաւորաց ուսումնարանի և կանանց արհեստանոցի շէնքերում։

◆ Անդրկովկասի շրջանի գիւղական-բժշկական մասի համար 1909—1911 եռամեակի ծախսերի գումարների խնդիրը քննելիս, Փոխարքայի խորհուրդը ուշադրութիւն դարձրեց այն հանգամանքի վրա, որ Անդրկովկասի շատ մասերում գիւղական հիւանդանոցները անցեալ եռամեակում, մանաւանդ խուլ անկիւններում, երկար ժամանակով մնացել են առանց բժշկի։ Դա բացատրվում է բժիշկների պակասութեամբ և տեղական աննպաստ պայմաններով։ Մի քանի գիւղական հիւանդանոցներ գտնվում են խուլ տեղերում, ուր նոյն իսկ ապրելու յարմար բնակարաններ չը կան. կեանքը այդպիսի տեղերում, անկուլտուրական ազգաբնակութեան մէջ, կանոնաւոր հաղորդակցութեան բացակայութեան շնորհիւ, երբ շատ անգամ ձմեռային ամիսներում կամ գետերը վարարելու ժամանակ լեռնային մասերի յարաբերութիւնները ընդհատվում են կամ բոլորովին դըժուարանում, չափազանց ծանր է դառնում

—

դունի այդօրինակ կաշկանդում մը և միշտ իր մաքին մէջ պիտի ունենայ առաւելապէս ոչ-թիւրք ցեղերէ բաղկացած վաշտերն, այլ և այլ պատճառով ու պատրուակով, թէ հեռու պահել իր ցեղակիցներու բնակավայրերէն և թէ ամեն ապսպիչ յօգնութիւններու և վտանգի առաջն անոնք քշել...»։

Զինուորական ծանրաբեռնիչ տուրքէն խալըսիլը բարիք մըն է։ Աղէկ է զինուոր ըլլալ և այդ կեանքին խիստ պայմաններուն վարժուիլ։ Գէթ տարիս թերևս քչիկ մը մեղմէր մեր չափազանց անկարգապահ ոգին։ Բայց վերջէն գլուխ ծեծելու, գժտելու, քննադատելու և կռիւ սկսելու տեղ, լաւ չը՞լլար այժմէն մտածել նաև հայ-զինուորագրութեան խնդրոյն կից կարևոր մանրամասնութեանց մասին, երբ դեռ ան օրէնքէ կարգ չէ անցած, և, համակամ թիւրքաբնակ միւս քրիստոնեայ հասարակութեանց, ներկայացնել անհրաժեշտ առաջարկները և այնպիսի կարուկ ձևով մը, որ անոնք լսուին և ընդունուին։ Այդ հիման վրայ է, որ մենք կրնանք իսկապէս զինուոր ըլլալ, եթէ չենք ուզեր, ինչպէս ցարդ, անոնց գերին, տարուկը և աւանդ... միմիայն զոհը մնալ։

Հայութեան դիրքը սոմ. Նոր կառավարութեան և մահմեդական ժողովուրդներուն հանդէպ՝ սահմանադրութեան սկզբնական կոյր ոգևորութեան շրջանէն ի վեր լուրջ փոխխութեանց ենթարկուած է, ծանր և արիւնոտ փորձութեանց գնով։ Այսօր, հակառակ մեր բովանդակ բարեհաճակամութեան, արդարև անհնար կը դառնայ մոռնալու կամ մոռնալ փորձելու թէ՝ մինչ ազատութեան թուականը մեզ սպաննող, անպատուող և կողոպտող ձեռները, որ եղբայրօրէն թօթուեցինք, համբուրեցինք՝ միշտ նոյն աղետալից, կարմիր, հայասպան ձեռներ կը մնան։

Կիլիկեան մահասարսուռ ջարդերը, երևակայութիւնը գլող, անցնող անգթութիւններով և ինկածութիւններով բազմերանգ՝ ձևի պաղպանութիւններով հանդերձ, հայ ազգին դէմ նոր կառավարութեան ամբաստանութիւնները, անտարբերութիւնը և արհամարհանքը, Հայաստանի ամեն կողմը աւելիքներու, անարդարութեանց և անստուգութեան տևականութիւնը՝ զոր զուր համիդեան ըէժիմին փաթթելու փորձեր կըննեն՝ եայլն եայլն, այս ամենը, կրնանք, բաւական են ցուցնելու, որ հայերուն դիրքը երևակայուածին չափ ալ դիւրատար չէ օսմանեան համերգին, կամ աւելի ճիշդ՝ բաբելոնականութեան մէջ։ Ու այժմ, նոյնիսկ ազատութեան սոյն շողշողուն օրերու մէջ, երբ իր գոյութիւնը ստոյգ վտանգներու մատնուած կը մնայ, երբ կիրքերը—վայրենի, գազանային, արիւնոտ բնազդի մը անյագ կիրքերը—այնքան վառ և սպառնական կը մնան հայութեան դէմ, կարելի չէ և ոչ ալ ներելի՝ թեթևօրէն վերաբերուիլ զինուորագրութեան նման բազմակնճիռ խնդրոյ մը հանդէպ, որուն համար տրուած ըլլալով մեր անժամանակ և անհաշիւ պահանջները և համակրութիւնը, գուցէ վերջէն առարկելու իրաւունք անգամ չունենանք...

Ցունաց պատրիարքարանը շատոնց է, որ լըջօրէն կը զբաղի ասով, և կառավարութիւնը մտիկ կընէ զինք։

Մենք ի՞նչ կընենք։ Մենք ճպուռներս և մեր բեմբասաց հռետորներով լի պատրիարքարանը։

— Զէք կարծեր, որ վաղը թերևս շատ ուշ մնացած ըլլանք։

Միք. Նաթանեան

կուլտուրական մարդու համար, բացի զրանից, որ գիւղական բժիշկների ստացած ռոճիկը մեծ մասամբ անբաւարար կարելի է համարել, եւ առաւել, որ ժամանակը պլակալներ բոլորովին չեն ունենում։ Գիւղական բժիշկներին իրանց պաշտօնների պահելու նպատակով, խորհուրդը հարկաւոր համարեց պարտաւորել ուղարկել նրանց զանազան քաղաքների հարուստ կլինիկաները փորձառութեան համար՝ հոգալով ծախքերը գիւղական գումարներից։ Այդ հարցի մշակումը յանձնարարուած է քաղաքացիական բժշկական մասի վարչութեանը։

◆ Յունիսի 22-ին Մեխեթի բանտից ազատ արձակվեց Բաթօ Գեգեչկորին, որը մեղադրվում էր մարդասպանութեան մէջ։ Նա բոլորովին արդարացած է։

◆ Կովկասեան ուսումնարանական շըրջանի հոգաբարձու Ն. Ֆ. Ռուդոլֆը մօտ օրերս ուղևորվում է արտասահման Նրա բացակայութեան ժամանակ շրջանի հոգաբարձուի պարտականութիւնները կատարելու է շրջանային տեսուչ Ն. Գ. Լօպատինսկին։

◆ Ստացանք Ալէքսանդրօպոլի հայոց Սուրբ-Փրկչի ծխական դպրոցի ուսումնական և տնտեսական «Տեղեկագիրը» 1908—1909 ուսումն. տարվայ համար։

◆ Շաբաթ օր, յունիսի 20-ին, երեկոյեան 10 ¼ ժամին, տեղի ունեցան երկրաշարժի զօրեղ ցնցումներ։ Մանաւանդ շատ զգալի էին երկրաշարժի մի քանի վայրկեան տևող ուժեղ ցնցումները Սօլօլակ կոչվող քաղաքամասում։

◆ Կիրակի, յունիսի 21-ին, Քաշվեթի ս. Գէորգ եկեղեցում տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստ, մահուան կիսամեակի առիթով, երկրորդ Պետական Դումայի անդամ Արչիլ Ջափարիձէի յիշատակին։ Հոգեհանգստեան արարողութեան ներկայ էր խուռն բազմութիւն, նոյնպէս և հանգուցեալի ծանօթ-բարեկամները և յարգողները։

◆ «Զանգի» Թերթին հաղորդում են Սամտրեդիից, որ այնտեղ երեւան են եկել մի քանի դրամաշորթներ, որոնք այս ու այն վաճառականին սպառնական նամակներ գրելով դրամ են շորթում նրանցից։

◆ Մեզ խնդրում են տպագրել հետեւեալը. «Ելիզաւետինսկայա փողոցում № 6 տանը երկար ժամանակներից ի վեր բոյն են դրել մի քանի անբարոյական կանայք, որոնք մութը ընկնելուն պէս դուրս սողալով իրանց որջերից՝ որսում են զանազան միամիտ անցորդների։ Հրաւիրում ենք ուշադրութիւն այդ ազնիւ երեւոյթը վերացնելու համար»։

◆ Վրիպակ.—«Մշակի» երէկվայ համարի մէջ «Կաթողիկոսական լուրեր» բաժնում մի օրիորդի նուիրաբերութեան մասին հաղորդված տեղեկութեան մէջ սպրդել է մի սխալ։ Օրիորդի գումարը եղել է 16 րուբ. 55 կոպ. և ոչ 10 րուբ. 55 կ., ինչպէս տպագրված էր։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մառի վերջին աշխատութիւնները

Մենք խոստացել էինք տեղեկութիւն հաղորդել պրոֆեսոր Մառի վերջին աշխատութիւնների մասին, որոնք լոյս են տեսել ներկայ 1909 Թւականին։

Նախ կանգ առնենք երկու յօդուածների վրա, որոնք շօշափում են հայկական ամենահին շինութիւնների խնդիրը։ Մենք աչքի առաջ ունենք Երերոյքի, Դիգորի, Անիի Առաքելոց տաճարի և Էջմիածնի տաճարի շինութիւնները։

Ինչպէս յայտնի է, երկու տարի սրանից առաջ պրոֆեսոր Մառին աջողվեց լոյս ածել հայկական հին ճարտարապետութեան խնդրի վրա և գտնել տաճարների նմանական ճարտարապետութեան բանալին, երբ նա ուսումնասիրեց Երերոյքի տաճարը։

Դա կարևոր և նշանակալից մի յայտնագործութիւն էր։

Երերոյքի տաճարը, որ գտնվում է Անիի մօտ Ղզլգուլա կոչված տեղում, մի պատկառելի հնութիւն է մնացած հինգերորդ դարի վերջերից կամ վեցերորդի սկզբից։

Երերոյքին ժամանակակից է և Կարսի նահանգում գտնվող Դիգորի կամ հին գրութեամբ Տեկորի տաճարը։

Այդ տաճարները կրում են իրանց վրա ասորական ազդեցութեան անխոյս նշանները և բուն երևոյթին իրանց ժամանակ բնորոշ են եղել ճարտարապետական կազմութեամբ ընդունված ոճերին։

Նոյն բնաւորութիւնն է ունեցել և Էջմիածնի տաճարը իւր նախնական շինութեամբ, որը յետոյ ենթարկվել է նոր ազդեցութիւնների։

Նոյնատեսակ են և Արագածում գտնվող մի քանի հին տաճարներ, որոնք կրում են ասորական կնիք իրանց վրա։ Այս վերջին տաճարների ուսումնասիրութեամբ զբաղվել է վերջին անեսները Պորտկին վարդ. Յովսէփեան։

Մառը նուիրել է մի յատուկ յօդուած Էջմիածնի տաճարը ուսումնասիրելու խնդրին, ապա վերջնական ճարտարապետ Թորամանեանի գրած մի աշխատութիւնը, որ ջանում է վերլուծել այն ազդեցութիւնները, որոնք տեղի են ունեցել պատմութեան ընթացքում։

Թորամանեանի գրութիւնը ռուսերէնի է վերածել պրոֆեսոր Մառը։

Չորրորդ աշխատութիւնը հետաքրքրական տեղեկութիւններ է տալիս վրաց փիլիսոփայ Յովհան Պետրիցեցու և նէօպլատոնական շարժումների մասին Վրաստանում 11-րդ և 12-րդ դարերում։ Վրացիների մէջ կազմվել է փիլիսոփայական խնդիրներով հետաքրքրվող շրջան, որը ուսումնասիրում էր փիլիսոփայական սիստեմները։ Յովհան Պետրիցեցի Թարգմանել է վրացերէնի Պրօկլի աշխատութիւնը, որի օրինակը գոյութիւն ունի ձեռագիրներում։ Վրացերէնից Պրօկլը Թարգմանվել է և հայերէն։ Յետագայ դարերում նոյն Թարգմանութիւնը արվել է հայերէն և լատիներէնից, բայց վրացականից արված Թարգմանութիւնը իր ժամանակ ունեցել է մեծ նշանակութիւն, իբրև ձեռնարկ ժամանակակիցների համար։

Հինգերորդ աշխատութիւնը վերաբերում է Անտօն Ստրատիկի «Երուսաղէմի գերութիւնը» գրքի վրացական Թարգմանութեանը։ Այդտեղ շատ հետաքրքրական ցուցումներ կան պարսի[illegible] ...շաւանքի և Երուսաղէմի գերութեան վերաբերեալ գրուածքների մասին Թէ յուներէն և հայերէն և Թէ արաբերէն լեզուներով։

Վեցերորդ աշխատութիւնը մի փոքրիկ լեզուաբանական հետախուզութիւն է, որ աշխատում է ցոյց տալ հայկական երկու բառերի («կէս» և «ճանճ») ցեղակցական նմանութիւնը իվերականի հետ։ Մառը վաղուց ժողովում է նիւթեր ապացուցանելու հին հայերէնի և վրացերէնի միջև եղած ցեղակցական համաձայնման կապը։

Եօթներորդ աշխատութեան մէջ Մառը լուսաբանում է հանգուցեալ գիտնական Ռօզէնի գործունէութեան մի մասը, որը առաջին անգամից աչքի չէ ընկնում շատ ակընյայտ կերպով։ Ռօզէնը նշանաւոր արաբագէտ էր, որ գրաւել էր շատ աչքի ընկնող բացառիկ դիրք ռուս գիտնական աշխարհում, բայց միևնոյն ժամանակ Ռօզէնը մեծ ուշադրութեամբ հետևում էր և արևելեան քրիստոնեաների հին մատենագրութեանը և ամեն կերպ քաջալերում էր ուսումնասիրութիւններ այդ ասպարէզում։ Եւ ահա Մառը լուսաբանում է այդ յատկանիշը իր սիրեցեալ ուսուցչի գործունէութեան մէջ։ Մառի յօդուածի հետ միասին տպված են և Մեդնիկովի ու Բարտօլդի հետաքրքական յօդուածները Ռօզէնի մասին։

Տեղի սղութիւնը Թոյլ չէ տալիս աւելի ընդարձակօրէն կանգ առնելու Մառի աշխատութիւնների վրա։ Ա. Քալանթար

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Յունիսի 23-ին Զուբալովի անուան ժողովրդական տան Թատրոնում ռուսաց դրամատիքական սիրողների խումբը ներկայացրեց «Կլռուն» դրամատիք. էտիւդը 1 գործող. և «Свой собаки грызутся чужая не приставой» պիէսան 2 գործ.։

Առաջինը ցիրկի դերակատարների կեանքից է առնված, իսկ երկրորդը Օստրովսկու ուժեղ գրչի արտադրութիւնն է, ուր չափազանց կենդանի հիւմօրով ներկայանում է Մօսկվայի կեանքի բնորոշ պատկերներից մէկը։

Երկուսի մէջ էլ խաղը անցաւ սահուն։ Երկրորդի մէջ բնորոշ խաղաց տ. Աննենսկայա, որ կատարում էր մօդիքուլ կնոջ՝ Կրասօվինի տեղը, և Չեթվերիկօվ Բալզամինօվ որդու դերը։

Տ. Պալկինան բնորոշ էր Մատրենայի դերում։

Միւսները պահպանեցին անսամբլը։ Շատ քիչ հասարակութիւն էր հաւաքվել։

Ներկայացումը վերջացաւ ժամը 11-ին։
Լ. Դ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ախալքալաք, 2 յունիսի

Ախալքալաքի հայոց եկ.-ծխ. հոգաբարձութիւնը պարտք է համարում հրապարակով իր խորին շնորհակալութիւնն յայտնել տեղիս քաղ. ինքնավարութեանն և վաճառականութեանը, որոնցից առաջնից ստացաւ 50 ր. (յիսուն), իսկ երկրորդից 10 ր. չքաւոր սաների Թոշակադրամ յանուն հանգուցեալ Վեհափառ Հայրիկի, կ. Հ. Բ. Ընկ. տեղիս ճիւղին, որ վճարեց 20 ր. նոյնպէս չքաւոր աշակերտների երկրորդ կիսամեայ Թոշակադրամ, և եղբարք Մատոյեանցներին, որոնք ի յիշատակ իրանց հանգուցեալ հօր նուիրեցին դպրոցներիս 10 ր.։

Նախագահ՝ Վ. Կարապետեան
Քարտուղար՝ Ղ. Տէր-Գրիգորեան

—

Երևան, 9 յունիսի

Ամսիս 7-ին Երևանի ուսուցչ. սեմինարիայի վարչութիւնը իր աշակերտներից 38 հոգու էկսկուրսիայի է ուղարկում կրօնուսոյց տէր Վրթանէս Մովսիսեանի և ուսուցիչ Խաճրակովի առաջնորդութեամբ։

Սանահնի վանքն ու պղնձահանքերը դիտելուց յետոյ՝ էկսկուրսանտները գալիս են և գիշերում Անի կայարանում, որպէսզի հետեւեալ օրը գնան Անի՝ աւերակները տեսնելու։

Առաւօտեան լուսաբացին դրանցից 6—7 հոգի հայ, ռուս և մէկ էլ իմ որդիս՝ Հիւսէին Ալի Կամարլինսկին՝ ընկերներից առաջ ընկնելով՝ ճանապարհը կորցնում են և մի այլ տեղից իջնում են Ախուրեանի ափը։ Գետի խորութեան անտեղեակ լինելով՝ կամենում են ոտով անցնել։ Մի հայ տղայ հանվելով՝ մեծ դժուարութեամբ լողալով է անցնում. իսկ որդիս շորով, վերարկուն էլ ձեռքին մտնում է գետը։ Քիչ առաջ անցնելով՝ նա Թաղվում է ալիքների մէջ և անյայտանում։ Նրա անփորձ տղայ ընկերներն անկարող են լինում նրան օգնել։ Լուր է հասնում Անիի վանահայր Միքայէլ վարդ. Տէր-Մինասեանին։ Սա իսկոյն մարդիկ է բերում գետի ափը, նաւակներ է գցել տալիս և ահագին նեղութիւններով փնտռել է տալիս, բայց չեն գտնում։ Ես ստանում եմ բօթաբեր հեռագիրը և շտապում եմ Անի։ Միքայէլ վարդապետի օգնութեամբ ամեն միջոցներով երկու օր շարունակ փնտռում ենք, բայց ի զուր։ Ես յուսահատված վերադառնում եմ Երևան։ Իսկ Միքայէլ վարդ. շարունակում է փնտռել. մարդիկ է նշանակում ափի զանազան տեղերում, լուր է ուղարկում մօտակայ գիւղերին, որ եթէ գտնեն, իսկոյն տեղեկացնեն. նաև խոստանում է 15 ր. վարձատրութիւն գտնողին։

Վերջապէս յունիսի 14-ին գտնվում է դիակը։ Մինչև իմ հասնելը Միքայէլ վարդապետը մօտակայ Թուրք գիւղից մարդիկ է կանչում, սայլ է բերել տալիս և որդուս դիակը մաքուր շորով փաթթելով և օդէալի մէջ դնելով հասցնում է Թուրք գիւղը։ Այդտեղ մօլլա է կանչել տալիս և մեր օրէնքի բոլոր պահանջների համեմատ Թաղել տալիս։ Երբ ես տեղ հասայ, արդէն Թաղված էր որդուս դիակը։ Միքայէլ վարդապետն ասաց, որ ինքը յարմար չէ դատել, որ ես հարուած ստանայի դիակը տեսնելով։ Թէ որդուս դիակը փնտռելու, Թէ երկու անգամ ինձ և իմ մարդկանց սիրալիր ընդունելու և պատուելու և Թէ որդուս Թաղման ծախքերը՝ բոլորը հոգացել է ինքը, Միքայէլ վարդապետը։ Մինչև անգամ վերջին վերադարձիս միջոցին նա հանեց իր դրամապանակը (բումաժնիկը) և ասաց. «Միրզա, ճանապարհի մարդ ես, եթէ փողի կարիք ունես, վերցրու, ինչքան հարկաւոր է, որովհետև այս փողերս միայն իմը չեն, այլ և նրանցը, որոնք կարիք ունեն. ինչպէս որ ես ինքս էլ իմը չեմ, այլ այն ամեն մարդկանց, որոնք իմ օգնութեան կարօտ են»։ Ես չափազանց զգացվեցի այս խօսքերից և խնդրեցի, որ գոնէ Թոյլ տայ՝ ծառաներին մի-մի ռուբլի ընծայելու՝ նրանց կրած նեղութիւնների համար։ Նա լոկ իմ խաթրը չը կոտրելու համար վերցրեց ինձնից 60 կոպէկ և 20-ական կոպէկ տուեց մշակներին. մանաւանդ որ ծառաներն էլ հրաժարվեցին որևէ նուէր վերցնելուց, ասելով որ իրանք կատարել են իրանց մարդկային պարտաւորութիւնը և ոչ Թէ վարձի յուսով։

Արդ, այս բոլորը հաղորդելով մեծարգոյ խմբագրութեանդ և ի գիտութիւն աշխարհի՝ պատիւ ունեմ յայտնելու, որ իմ գոհութիւնս այնքան մեծ է դէպի Միքայէլ վարդապետը, իմ հիացմունքս այնքան չափազանց է դէպի նրա անօրինակ մարդասիրութիւնը և իմ սիրտս այնքան լիքն է երախտագիտութեամբ դէպի նրա ազնւութիւնը, որ ես ինձ իզպառ անզօր եմ զգում Թոյլ գըրչովս արտայայտելու։ Հաւատացէք յանուն Աստուծոյ, որ ես մոռացայ որդուս մահը, քանի որ դրանով առիթ ունեցայ տեսնելու, որ աշխարհում արդարև կան այնպիսի բարձր բարոյականութեան տէր մարդիկ, որոնք ամենքի վրա նայում են հաւասար աչքով՝ առանց որևէ խտրութեան։ Այն ես կասեմ՝ Թող հայ ազգը պարծենալով պարծենայ, որ իր մէջ ունի Միքայէլ վարդապետի պէս երկնային սուրբ մարդիկ։ Ես գժբաղդ չեմ որդուս մահով... ես սփոփված եմ։

Ուսուցիչ Երևանի ռուս-Թուրք. դպրոցի՝
Мирза Камарлинскій

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

22 յունիսի

ԿՕՍՏՐՕՄԱ։ Ժողովրդի ահագին բազմութեան, վարչութեան ներկայացուցիչների, ազնուականութեան, զէմստվօյի, քաղաքացիների և բացվող չորրորդ շրջանային հնագիտական համաժողովի անդամների ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ Ռօմանովսկի Թանգարանի հիմնադրութիւնը։

ՎԻԵՆՆԱ։ Ֆրանց-Յովսէփ կայսրը գնաց Սպիտակ տաւէրնեան երկաթուղու բացմանը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Սարլինում, Պետերբուրգի մօտ, սեփական ամարանոցնում գտնվեց սպանված գեներալ-մայօր իշխան Սուլթան-Ալիխանը։

Սենատը, Մօսկվայի դատաստանական պալատի պրօկուրօրի համաձայն, ոչնչացրեց պալատի արդարացնող այն վճիռը, որով մեղադրվում էին գիւղացիական դաշնակցութեանը պատկանելու մէջ Տէսլէնկօ, գրող Տանին և երդուեալ հաւատարմատար Լեվիցկին։

ՏԱՄԲՕՎ։ Պետական Խորհրդի անդամ զէմստվօյից ընտրվեց Անդրէեվսկի, որը Պետական Խորհրդի անդամ էր՝ ընտրութիւնով ազնուականութիւնից։

ԲԵՐԼԻՆ։ Րէյխստագը մերժեց կառավարչական օրինագծի հիմնական յօդուածը՝ պետութեան իրաւունքների վերաբերմամբ ժառանգութեան վրա, նոյնպէս և օրինագծի բոլոր մնացած մասերը ժառանգութիւնների մասին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 Թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Զ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—11—ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԿԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Ն. Վ. ԱԼԲՐԵԽՏ—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
Օ. Վ. ԳԵՑԵՎՕԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1 ժ. ներքին հ. և երեխայոց հիւ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ 1½—2— ժ. մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Օ. Վ. ԳԵՑԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6— հ. ժ., մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց։
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Վճարը 50 կ.։ Զբաղարանները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։ Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նախասարդեան

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Հիւանդների բաժանմունքով
Թիֆլիս, Ելիզավետինսկայա փ., 79, տել. 1026.
Հիւանդների ընդունելութիւն ամեն օր.

ՄԻՔ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդ. (երկուշ., չորեքշ., ուրբ.)։
Ի. Ն. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը ջղային և ներքին հիւանդութիւններ։
Մ. Պ. ԿԻՄՕՆՏ—առ. ժ. 11—12-ը վիրաբուժական հիւանդութիւններ։
Ս. Ա. ԼԻՒՐԻ—առ. ժ. 11—12-ը քթի բքի և ականջի հիւանդութիւններ։
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ—առ. ժ. 10—11-ը ներքին և երեխաների հիւանդութիւններ։
Մ. Ե. ՄՋԱՐԵՈՒԼՕՎ—ցեր. ժ. 1—2-ը կաշուի և սիֆիլիսի հիւանդութիւններ (երեքշ., հինգշ., շաբաթ)։
Լ. Մ. ՄՕՆԻՆ—ցեր. 1—2-ը կանանց հիւանդ. և մանկաբարձ.։

Բժշկութիւն էլեկտրականութեամբ, մասսաժով և հիպնօզով։ Միկրօսկօպիական, բակտերիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ։ Ծաղկի պատուաստումն։ Ծծմայրի ը քննութիւն։ Վճարը խորհրդի համար 50 կոպէկ։ Օպերացիաները և համախորհրդները ըստ համաձայնութեան։ Հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է Թէ ընդհանուր և Թէ առանձին սենեակներից։
(Կ. Ե. ու.) 236. 100—36

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Ամառային երթեւեկութիւն
(Թիֆլիսի ժամանակով)

Թիֆլիսից մեկնում է

ԲԱԳՈՒ ՊՕՍՏԱՏԱՐ գնացքը 11 ժ. 38 ր. երեկ., Գ ա ն ձ ա կ է հասնում 6 ժ. 1 ր. առ., Ե ւ լ ա խ՝ 7 ժ. 58 ր. առ., Հ ա ջ ի-Կ ա բ ու լ 1 ժ. 12 ր. ցերեկ. Բ ա լ ա ջ ա ր ի 4 ժ. 43 ր., Բ ա գ ու՝ 6 ժ. 7 ր. երեկ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԳՆԱՑՔ № 6՝ 7 ժ. 36 ր. առ., Գ ա ն ձ ա կ է հասնում 1 ժ. 41 ր. ցերեկ., Ե ւ լ ա խ՝ 3 ժ. 36 ր. ցերեկ., Հ ա ջ ի-Կ ա բ ու լ՝ 8 ժ. 15 ր. երեկ., Բ ա լ ա ջ ա ր ի՝ 11 ժ. 37 ր. գիշ., Բ ա գ ու՝ 12 ժ. 44 ր. գիշ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԳՆԱՑՔ № 12՝ 10 ժ. 11 ր. երեկ., Գ ա ն ձ ա կ՝ 4 ժ. 13 ր. առ., Ե ւ լ ա խ՝ 6 ժ. 8 ր. առ., Հ ա ջ ի-Կ ա բ ու լ՝ 10 ժ. 32 ր. Բ ա լ ա ջ ա ր ի՝ 1 ժ. 44 ր. ցերեկ., Բ ա գ ու՝ 2 ժ. 18 ցերեկ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ ՊՕՍՏԱՏԱՐ 1 ժ. 44 ր. գիշեր., Ա լ է ք ս ա ն դ ր օ պ օ լ է հասնում 12 ժ. 35 ցերեկ., Ո ւ լ ու խ ա ն լ ու՝ 6 ժ. 11 ր. առ., Ջ ու լ ֆ ա՝ 1 ժ. 10 ր. գիշեր.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԱԳՐԱՆՔ. 5 ժ. երեկ., Ա լ է ք ս ա ն դ ր օ պ օ լ է հասնում 3 ժ. 38 ր. առաւ., Ո ւ լ ու խ ա ն լ ու՝ 9 ժ. 12 ր. առաւ., Ե ր և ա ն՝ 10 ժ. 7 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄ՝ ԱՐԱԳ. ԳՆԱՑՔ 8 ժ. 31 ր. երեկ., Բ ա թ ու մ է հասնում 7 ժ. 41 ր. առ.։ ՊՕՍՏԱՏԱՐ՝ 9 ժ. 4 ր. երեկ., Բ ա թ ու մ է հասնում 10 ժ. 33 ր. առ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ՝ 1 ժ. 1 ր. գիշ., Բաթում է հաս- 2 ժ. 34 ր. ցերեկ.։

Թիֆլիս է հասնում

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ ՊՕՍՏԱՏ. ԳՆԱՑՔԸ 8 ժ. 6 ր. երեկ. ՄԱՐԴԱՏԱՐ № 5՝ 12 ժ. 11 ր. գիշ., ՄԱՐԴԱՏԱՐ. № 11՝ 10 ժ. 45 ր. առ.։
ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ ԱՐԱԳ. 9 ժ. 36 ր. առ., ՊՕՍՏ. 10 ժ. 38 ր. երեկ., ՄԱՐԴԱՏԱՐ՝ 8 ժ. 42 ր. առ.։
ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ-ԵՐԵՒԱՆ՝ ՊՕՍՏ. 6 ժ. 26 ր. երեկ. ՄԱՐԴԱՏԱՐ-ԱԳՐԱՆՔ. 6 ժ. 27 ր. ցերեկ.։

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Մասնագէտ վեներական (սիֆիլիս), միզասեռական և մորթու ցաւերի։ Ընդունում է հիւանդ. Կովկասեան հանք. Ջրերում—ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿՈՒՄ և ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿՈՒՄ։ Հասցէն՝ Կիսլօվօդսկ, հիւրանոց «Ռոսսիա»։
(օ. մ.) 100—95

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻ II ՏՂԱՅՈՑ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱՐ
ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
Ռուսաց լեզուի և Թւաբանութեան
ՈՒՍՈՒՑԻՉ
Ուսուցչական Սեմինարիայի կամ աւելի բարձր ցենզով, շաբաթական ոչ պակաս 24 դաս, 30 րուբլի դասագնով։
Ցանկացողները կարող են դիմել մինչև առաջիկայ յուլիսի 10-ը հետևեալ հասցէով՝ Александрополь, Предсѣдателю училищной коммисіи К. Апиняну.
(Հ. ու. կ.) 582. 3—1

ՄԱՀ ԲԱՂԼԻՆՋՆԵՐԻՆ
Նորութիւն. ռէկլամ չէ.
«ԿԼՕՊՕՎԻՆ»
Շուտափոյթ ոչնչացնում է բաղլինջներին և նրանց սաղմը։ Սրուակի գինը 35 կոպ.։ Պահեստը միայն ԱԽՕԲԱՁԷԻ մօտ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ։ Ուղարկում ենք վերադիր վճարով։ Դեղավաճառներին զեղչ։ Պահանջեցէք յամառօրէն «ԿԼՕՊՕՎԻՆ ԱԽՕԲԱՁԷ»։
Հասցէ՝ Тифлисъ, памятникъ Воронцова, ул. Некрасова, № 14, складъ Ахобадзе.
(ա.օ.) 568. 30—4

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА
на ежемѣсячный журналъ
„ВѢСТНИКЪ ЕВРОПЫ“
Издаваемый М. М. КОВАЛЕВСКИМЪ подъ редакціей К. К. АРСЕНЬЕВА, при ближайшемъ участіи И. В. Жилкина, М. М. Ковалевскаго, Н. А. Котляревскаго, В. Д. Кузьмина-Караваева, А. С. Посинкова, Л. З. Слонимскаго и К. А. Тимирязева.
Вышла Іюньская книжка съ двумя англійскими геліогравюрами: Т. Г. Шевченко, А. Н. Пыпинъ.
Подписка принимается въ конторахъ журнала: 1) Спб., Вас. Остр., 5 лин., 28. 2) Спб., Загородный пр., № 14. 3) Москва, Больш. Никитская, 5, и въ лучшихъ книжныхъ магазинахъ.
Подписная цѣна съ пересылкой: въ годъ—17 р., на ¼ года—4 р. 25 к. Отдѣльная книжка журнала—1 р. 50 к.

ԱՅԳԻ—ՃԱՇԱՐԱՆ
ԻԺԱՆԷ ԸՆԿ.
Դվօրցօվայա փող., Վրաց Ազնուական. ամառային Թատրոնին կից։ Տէլէֆօն № 233.
Այգում ամեն օր նուագում է լարանուագների երաժշտախումբը՝ պ. Պ. Պալիեվի ղեկավարութեամբ, ցերեկ. ժամը 2—4-ը և երեկ. 9—2-ը գիշ.։
ՃԱՇ.—2 տեսակ կերակուր՝ 60 կ., 3 տես.՝ 80 կ., 4 տես.՝ 1 ր.։ Ամեն տեսակ ուտելեղէնների և խմիչքեղէնների համար առանձին պրէյս-կուրանտ։
◆ Գները չափաւոր են ◆
Այգի-ճաշարանի մուտքը ձրի է։
(ա.օ.) 546. 50—13

ՄԻԱՅՆ ԱՍԼԱՆՏ ԳՈՐԾԱՐ. ՄԻՑ ԵՒ ՎԷՅՍ
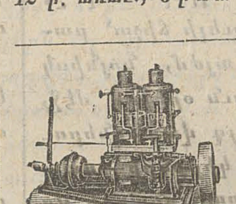
Միակ իսկական ամերիկական նաւթային շարժիչ մեքենաներ՝ հօրիզօնական, ուղղաձիգ, շոգեշարժ և նաւային, մէկից մինչև 300 ուժի, բանում են առանց որևէ պակասութեան և տնտեսութեամբ։ 10,000-ից աւելի շարժիչներ այժմ գործածութեան մէջ են։
Պահանջեցէք պրօսպէկտներ։
Русско-Американск. Товарищество Тепловыхъ Двигателей.
С.-Петербургъ, ул. Жуковскаго, 49.—Հեռագրով դիմել՝ „Теплодвигъ“.
(П. 90153) Տէլէֆօն № 307—14. 541. 10—2

Ա. ՄՕԶԷՐ
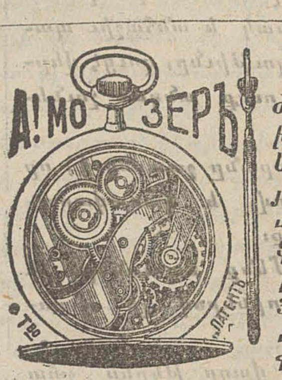

Ժամացոյցների խոշոր ֆաբրիկանտ, աշխարհիս յայտնի Ա. Մօզէրը իր ֆաբրիկայից բաց չէ Թողնում չը ստուգված ժամացոյցներ։ Ա. ՄՕԶԷՐԸ ծառայում է իբրև ամենալաւ երաշխաւորութիւն ժամացոյցների ճշտութեան, ամրութեան և ճշգրտութեան։ Ա. ՄՕԶԷՐԻ ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ, սև պողպ., ողամարդկ., բաց, շատ տափակ (արծաթի րուբլու չափ), ֆանտաստ. ցիֆերբլ., լարելը առանց բանալիի, րէմօնտուարը 15 քարի վրա, ձևը նոր տեսակի, շղթայ—12 րուբլու փոխար. ՄԻԱՅՆ 3 ր. 25 կ., 2 հատը—6 րուբ.։ Կանանց ժամ., բաց՝ 4 ր.։ Ճանապարհածախքը 1—4 հատի համար 40 կ., Սիբիր՝ 75 կ.։ Պատուէրները կատարվում են վերադիր վճ. և առանց կանխավճ.։ Շքեղ շղթաներ, նորաձև ոսկեայ, բրէլօկով—հատը 75 կ. և 1 ր. 50 կ., երկարը՝ 2 ր. 50 կ. և 3 ր. 50 կ.։ Հասցէն՝ Т—во „Патентъ“, Варшава, Св. Креста № 48. Отдѣл. 23. Նախազգուշութիւն.—Պ. պ. գնողների ուշադրութիւնն ենք դարձնում, որ մօզէրեան իսկական ժամացոյցներն են «Ա. ՄՕԶԷՐ»։
(10, 24. յուլ. 8) (В.37493) 527. 3—2